

**EKONOMI
HÖGSKOLAN**
Lunds universitet

Företagsekonomiska institutionen
Magisteruppsats, juni 2006

Svenska VD ord

Behovet av en reglering av öppenheten i svensk redovisning

Författare
Sofia Rahm

Handledare
Gunnar Wahlström

Sammanfattning

- Titel:** Svenska VD ord. Behovet av en reglering av öppenheten i svensk redovisning
- Seminarie datum:** 5 juni, 2006
- Ämne/kurs:** Magisteruppsats i Företagsekonomi, Redovisning. 10 poäng.
- Författare:** Sofia Rahm
- Handledare:** Gunnar Wahlström
- Fem nyckelord:** VD ord, *Management Discussion & Analysis (MD&A)*, *Operating and Financial Review (OFR)*, *Management Commentary (MC)*, Öppenhet
- Syfte:** Denna studie redovisar den frivilliga information som svenska VD och koncernchefer tar upp i VD orden i sina årsredovisningar. Syftet är att analysera var Sveriges redovisningsutveckling är på väg inom detta område genom att bland annat ställa de svenska VD orden i jämförelse med utvecklingen av öppenhet i årsredovisningar inom detta område i framför allt USA och Storbritannien.
- Metod:** Eftersom det fortfarande inte finns någon fullständig teori inom detta område har ett induktivt förhållningssätt använts. Undersökningen handlar om en förändringsprocess och det ansågs därför viktigt att använda en empirinära metod. De metodologiska val som gjorts är inspirerade av det som Glaser och Strauss (1967) kallar för *grounded theory*.

**Teoretiska
perspektiv:**

Vid analys av innehållet i de svenska årsredovisningarna har bland annat Jönsson (1991), Willmott m.fl. (1992) och Puxty m.fl.:s (1987) teorier om redovisningsutveckling och redovisningens roll i samhället använts. Steeck och Schmitters modell över reglering och kampen om kapitalet från 1985 har hjälpt till att analysera informationen.

Empiri:

För att uppnå syftet med denna studie har VD ord i årsredovisningarna hos de 18 svenska börsnoterade företag med högst värde på sin aktieomsättning år 2005 analyserats. De frågeställningar som använts har genererats ur den offentliga debatten inom området.

Slutsatser:

Situationen som den ser ut idag innebär att svenska VD och koncernchefer har valmöjligheten att behandla i stort sett vad de vill i VD ordet. Det råder skillnader mellan den information som tas upp och jämförbarheten företag emellan blir därför svår. I både USA och Storbritannien råder regleringar på detta område och sannolikheten är således stor att även Sverige inom en snar framtid kommer att få anpassa sig efter regler på detta område.

Abstract

Title: Swedish “VD ord”. The need for disclosure regulation in Swedish annual reports.

Seminar date: June 5th, 2006

Course: Master thesis in business administration, 10 Swedish credits (15 ECTS). Major: Accounting.

Author: Sofia Rahm

Advisor: Gunnar Wahlström

Five key words: Management Discussion & Analysis (MD&A), Operating and Financial Review (OFR), Management Commentary (MC), VD ord, Disclosure

Purpose: This study aims to examine where the Swedish accounting practice is heading in terms of disclosure. The contents of the Swedish “VD ord” is compared to U.S and Great Britain’s regulations of the same kind of information.

Methodology: The study has been conducted on basis of an inductive course of action. This was done because of the constant changes in this area. The methodology resembles what Glaser and Strauss (1967) calls *grounded theory*.

Theoretical perspectives:

When analysing the contents in the Swedish annual reports, among other, Jönsson (1991), Willmott (1992) and Puxty's (1987) theories about accounting development and accounting's role in society were used. The regulation model, originally developed by Steeck och Schmitter (1985) has helped analyse the information.

Empirical foundation:

“VD ord” from the 18 companies at the Stockholm Stock Exchange with the highest value of the total share turnover 2005 have been analysed. The questions used have been generated through the public debate in this area.

Conclusions:

Swedish CEO:s today have the possibility to choose whatever they feel like discussing in the “VD-ord” part of their annual reports. Sweden has no regulation within this area and it is therefore hard to compare the information from the different companies. Both the U.S and Great Britain have regulations within the same area. Sweden is therefore also most likely going to experience this within the nearest future.

Innehållsförteckning

1	Introduktion	10
1.1	Bakgrund	10
1.2	Problemdiskussion	11
1.3	Syfte	12
1.4	Forskningsfråga	13
2	Litteraturgenomgång	14
2.1	Inledning	14
2.2	Redovisningens roll i samhället	14
2.2.1	<i>Redovisningens uppgifter och mål</i>	14
2.2.2	<i>Redovisning för ansvarsurskiljning och kontroll</i>	16
2.2.3	<i>Redovisning som kommunikationsmedel</i>	16
2.3	Modell över reglering	18
2.4	Regleringsutvecklingen	21
2.4.1	<i>Svensk redovisningsutveckling och reglering</i>	21
2.4.2	<i>Internationell reglering</i>	23
2.4.3	<i>Den europeiska harmoniseringen</i>	26
2.4.4	<i>Regleringsutveckling i USA</i>	29
2.5	Kapitelsammanfattning	31

3	Metod	32
3.1	Inledning	32
3.2	Vetenskapliga angreppssätt	32
3.2.1	<i>Det positivistiska respektive humanistiska synsättet</i>	32
3.2.2	<i>Vetenskapliga metoder</i>	34
3.3	Grounded theory	36
3.4	Datainsamling	37
3.5	Källkritik	40
3.6	Kapitelsammanfattning	42
4	Den offentliga debatten om öppenhet i årsredovisningar	43
4.1	Inledning	43
4.2	Den svenska redovisningens omgivning	43
4.3	Reglering av öppenhet i USA -Sarbanes-Oxley Act	45
4.4	Bestämmelser om öppenhet i Europa	47
4.4.1	<i>Ministerrådets direktiv om årsbokslut</i>	47
4.4.2	<i>Den svenska koden för bolagsstyrning</i>	48
4.5	Berättande delar i årsredovisningar	51
4.5.1	<i>Det svenska VD ordet</i>	51
4.5.2	<i>Storbritanniens Operating and Financial Review</i>	52
4.5.3	<i>USA:s Management Discussion and Analysis</i>	54

4.6 Management Commentary	56
4.6.1 MD&A vs OFR approach	56
4.6.2 IASB:s förslag	57
4.6.3 Möjlig standard runt MC	58
4.7 Kapitelsammanfattning	60
5 Resultatredovisning och analys	61
5.1 Inledning	61
5.2 Innehållet i svenska VD ord	61
5.2.1 Struktur	61
5.2.2 Finansiella nyckeltal	62
5.2.3 Risker och osäkerheter	63
5.2.4 Marknaden	63
5.2.5 Företagsspecifika frågor	64
5.2.6 Företagsstruktur	65
5.2.7 Interna processer	65
5.2.8 Mål/Visioner	66
5.3 Tankar om det svenska VD ordet	66
5.4 Kapitelsammanfattning	70

6	Slutdiskussion	71
6.1	Inledning	71
6.2	Forskningsfrågan besvaras	71
6.3	Bidrag till teorin	74
6.4	Reflektioner över studiens slutsatser	75
6.5	Förslag till fortsatta studier	77
	Källförteckning	79
	Bilaga 1	87
	Bilaga 2	88

1 Introduktion

1.1 Bakgrund

Att redovisning har en central roll i samhället är de flesta forskare överens om. Kanske är det på grund av detta som ämnet är så omdebatterat. Det har under tidens gång funnits otaliga diskussioner om syftet med redovisning, vem den finns till för och vad som är dess uppgifter och mål. Det har varit svårt att komma till någon slags konsensus om vad det egentligen är som vill uppnås med redovisning (Jönsson, 1991, Mellembvik m.fl., 1988, Willmott m.fl., 1992 och Puxty m.fl., 1987). Att det inte finns någon allmänt vedertagen definition av syftet med redovisning ses som ett stort problem, och är grunden till många olösta diskussioner inom området.

Under de senaste årtiondena har redovisningen utvecklats på många viktiga punkter. En av de viktigaste orsakerna till de stora förändringar som skett inom området är kapitalmarknadens framväxt. Aktiemarknaden har fått en framträdande roll i samhället och intresset för handel med aktier, både nationellt och internationellt, har ökat. Detta har gjort allmänheten allt mer insatta i, och intresserade av redovisning och innehållet i finansiella rapporter. Investerare och andra intressenter har behov av en viss sorts information för att kunna fatta beslut och dessa behov uppmärksammas nu som aldrig förr.

Även globaliseringen har spelat en viktig roll för redovisningsutvecklingen. Denna har kommit att påverka hur både praxis och standarder inom redovisning utvecklas. Med den ökande internationaliseringen av både offentlig och privat sektor blir det allt vanligare med samarbeten mellan gränserna. (Svernlöv, 2005b) Globalisering blir extra märkbar i ett land med en så liten hemmamarknad som Sverige. De enskilda företagen måste ta ett större ansvar och i allt högre grad anpassa sig, förutom efter nationella regler, även till internationell praxis. Svensk redovisningspraxis kan omöjligt utvecklas åt sitt eget håll utan måste till stor del anpassas efter de ledande länderna. Ett av de länder som har störst påverkan på både Sverige och övriga världen är USA. Alltfler svenska företag väljer att förutom på Stockholmsbörsen även notera sig på någon av de amerikanska börserna.

Detta ställer ökade krav på företagen eftersom alla bolag som är noterade på en amerikansk börs måste anpassa sina finansiella rapporter till USA:s regler. Informationen som kommuniceras i årsredovisningar måste presenteras på ett sådant sätt att den inte bara är användbar för svenska investerare, utan även begriplig på den amerikanska marknaden. För ett företag noterat i både Sverige och USA finns en mängd, ibland motsägande, regler och normer att anpassa sig efter. För att minska risken att investerare får missvisande information gäller det att finna ett sätt att få en bra balans i hur informationen kommuniceras. Till följd av kapitalmarknadens framväxt och internationaliseringen pågår nu i hela världen en harmonisering av redovisningsregler.

Då Sverige år 1995 blev medlem i Europeiska Unionen uppkom en skyldighet att förutom att följa våra egna lagar, även följa de lagar och bestämmelser som unionen beslutar om. Svenska företag är således bundna att följa IASB:s standarder IAS/IFRS (hädanefter IFRS). (EG-förordning nr. 1606/2002) *International Accounting Standards Board*, IASB, är tillsammans med amerikanska *Financial Accounting Standards Board*, FASB, de största aktörerna inom redovisningsstandardområdet i världen. IASB utarbetar redovisningsstandarder på internationell nivå och FASB kan sägas vara IASB:s amerikanska motsvarighet. De utfärdar de regler som amerikanska börsnoterade företag måste rätta sig efter. Genom storleken på den amerikanska marknaden har FASB en stor påverkan på övriga världen och således även på IASB (Remlein, 2004). Det faktum att IASB:s utveckling alltmer börjar gå mot liknande standarder som FASB:s gör att även vi i Sverige på sikt går mot en redovisning mer baserad på den amerikanska praxisen (Fearnley m.fl., 2004).

1.2 Problemdiskussion

En svensk årsredovisning består dels av lagstadgad information dels av frivillig sådan. Enligt ÅRL 2.1 ska en årsredovisning bestå av en balans- och resultaträkning, noter, förvaltningsberättelse samt i vissa fall en finansieringsanalys (Årsredovisningslagen, SFS nr. 1995:1554). Bestämmelser om att årsredovisningen ska innehålla ett brev från VD eller koncernchefen med kommentarer om året som gått och hur denne ser på framtiden saknas helt. Även i IFRS regelverket saknas detta. Enligt IAS 1.8 ska en komplett årsredovisning bestå av en resultat och balansräkning, kassaflödesanalys, noter samt en redogörelse för förändringar i eget kapital. Enligt IAS 1.9-1.10 är rapporter som presenteras utanför dessa områden, såsom granskningar och brev från ledningen, det vill säga VD ord, helt utanför IFRS ansvarsområde. Trots detta är VD ordet är en mycket vanlig förekommande del i svenska årsredovisningar. De finansiella delarna är ofta

komplicerade och för den medelmåttigt kunnige årsredovisningsläsaren kan VD ordet vara en lösning för att skaffa sig en överblick över bolaget och dess ställning på marknaden. Även analytiker hämtar mycket av sin information vid sidan av de rent finansiella delarna i en årsredovisning. Plumtree (2003 ur Henderson, 2004) hävdar till och med att detta beror på att analytiker ofta bara förstår de enklare berättande delarna. Även Berry m.fl. (1993 ur Henderson, 2004) konstaterar att analytiker har mycket relevant information att hämta från de berättande delarna i en årsredovisning. Dessa forskare menar att genom att analysera hur denna information framställs (om informationen ger intryck av exempelvis framåtsträvan eller kanske missnöje) kan analytiker skapa sig en bild av den ambition och motivation som råder i företaget. Även erfarna analytiker kan således sätta stort värde på att komplettera den mjukare informationen med de finansiella delarna. Enligt en undersökning av Henderson (2004) ägnar hela 48 % av årsredovisningsläsarna tid åt att läsa VD ordet. Detta kan jämföras med 28 % som läser resultaträkningen och endast 17% väljer att lägga tid på balansräkningen.

Längden på årsredovisningar ökar för varje år som går. Det är framför allt de berättande delarna som blir både fler och längre. Denna utveckling i kombination med den ovan beskrivna kapitalmarknadens framväxt har resulterat i att fler och fler länder nu börjar införa regleringar gällande dessa. Berättande delar kan vara ett sätt att hjälpa investerare att fatta effektivare beslut. Genom exempelvis VD ordet får de en känsla av de strategier och mål företaget har samt kan skapa sig en egen bild av företagets "personlighet". Då VD ordet har en så stor andel av årsredovisningsläsarna innebär det ett gyllene tillfälle för VD och koncernchefer att marknadsföra sitt företag, sig själva och sina tankar och visioner.

1.3 Syfte

Denna studie kommer att redovisa den frivilliga informationen som svenska VD och koncernchefer tar upp i VD orden i sina årsredovisningar. Syftet är att analysera var Sveriges redovisningsutveckling är på väg genom att bland annat jämföra innehållet i de svenska VD orden med hur framför allt USA och Storbritannien valt att lösa regleringen av öppenhet inom detta område.

1.4 Forskningsfråga

Bör innehållet i det nu frivilliga svenska VD ordet i årsredovisningar regleras?

2 Litteraturgenomgång

2.1 Inledning

I detta kapitel redogörs för tidigare gjord forskning som är relevant för denna studie. Det är tänkt att ge läsaren en inblick i, och förståelse för den situation som idag råder. Kapitlet inleds med den omstridda debatten om redovisningens roll i samhället. Detta återföljs av information om redovisningsutveckling och reglering både i Sverige och internationellt. Även harmoniseringen och uppkomsten av internationella redovisningsstandarder behandlas.

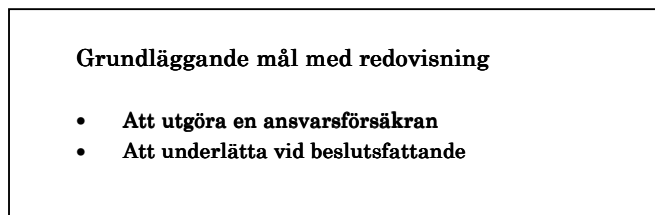
2.2 Redovisningens roll i samhället

2.2.1 Redovisningens uppgifter och mål

Redovisningens roll i samhället har under årens lopp varit mycket omdebatterad. (Se exempelvis Jönsson, 1991, Mellemvik m.fl., 1988, Willmott m.fl., 1992 och Puxty m.fl., 1987) Jönsson menar att oklarheten i ämnet kommer från alla de skiftande roller som redovisning har haft under åren. Trots all den forskning som gjorts inom området så har egentligen aldrig en fullständig klarläggning framkommit om vilken roll redovisningen egentligen spelar. Nästan alla organisationer upprättar åtminstone en redovisningsrapport per år. Varför upprättas dessa alla dessa rapporter -vad är egentligen syftet med dem? Och vilka är det som läser rapporterna? Sådana frågor rör själva grundidén med redovisning men trots detta är det svårt att finna entydiga svar på dem. Nedan återges utvalda forskares bidrag till forskningen om redovisningens uppgifter och mål.

Jönsson (1991) och Willmott m.fl. (1992) anser båda att redovisningen huvudsakligen existerar för att ge omgivningen bild av den situation som ett företag för närvarande befinner sig i. Willmott m.fl. menar att redovisningens uppgift består av att kartlägga företagets kapital och således också vilken möjlighet till framtida tillväxt och utveckling det har. Redovisning ska alltså fungera som en indikation på hur bra det går för företaget. Även Hayes (1983) menar att redovisningen utgör en bild eller kartläggning över den aktuella organisationen.

Mellemvik m.fl., har också försökt att klarlägga målet med redovisning. I en studie från 1988 identifierade de två allmänt vedertagna grundläggande mål med redovisning. Dessa mål var att redovisningen ska underlätta vid beslutsfattande samt garantera företagets ansvar gentemot sin omgivning. Den ska bistå med information om hur resurser har förvaltats och använts inom företaget och även utgöra en bas för företagets omgivning att grunda sina beslut på. Redovisningen ska alltså reducera osäkerhet i dessa två områden.

Figur 2.1: De allmänt vedertagna grundläggande målen med redovisning enligt Mellemvik m.fl. (1988).

Det finns två anledningar till att Mellemvik m.fl. kallar dessa två mål för grundläggande. Dels är de djupt rotade i inrättandet av redovisning som ämnesområde, och de verkar även utgöra grunden för de flesta normativa teorier inom redovisning. Dessa mål har enligt Mellemvik m.fl. spelat en stor roll i debatten om syftet med redovisning och om hur finansiella rapporter bör utformas.

2.2.2 Redovisning för ansvarsurskiljning och kontroll

Slutsatsen i Mellemvik m.fl.:s (1988) studie visar att redovisning huvudsakligen används för kontrollera beteenden. Mellemvik m.fl. menar att starka organisationer är starka just för att de kan kontrollera sin omgivning. Den huvudsakliga rollen för redovisningen i ett starkt företag är således att stödja företaget i sitt maktutövande. Detta kan låta hårt och stämmer inte helt överens med den tidigare allmänt vedertagna åsikten om att redovisningens uppgift är att reducera osäkerheten i beslutsfattande och ansvarsfrågor. Makt är ett kontroversiellt begrepp. Mellemvik m.fl. menar att makt är möjligheten att påverka prestationer genom inflytande i företagets handlingar. Det är också möjligheten att påverka attityder, till exempel till vissa beslut. Den grupp med mest makt i ett företag kan påverka informationen i redovisningen och på så sätt ytterligare utöka sin makt. Mellemvik m.fl. konstaterar därför att valet av redovisningssystem är mycket viktigt. Det kan helt ändra den maktstruktur som finns i ett företag.

Wilmott m.fl. (1992) och Hayes (1983) beskriver redovisningen som en avbild av det aktuella företaget. Redovisningen ska definiera och urskilja de relationer som finns mellan olika delar och individer inom ett företag. Den här uppdelningen kan även ses som en uppdelning av ansvar. Redovisningen reflekterar de aktiviteter som utspelar sig inom företaget. Den indikerar exempelvis var eller till vem företaget står i skuld och också vem eller vilka som är ansvariga för denna skuld. Redovisning kan således hjälpa till att lösa konflikter. Det bör tilläggas att redovisningen såväl som att lösa konflikter mycket väl kan tänkas hjälpa till att skapa dem.

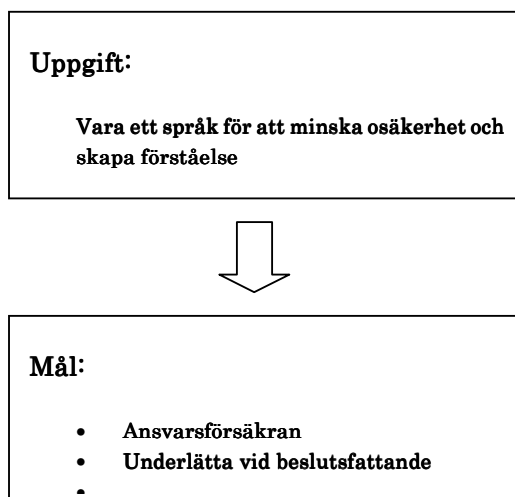
2.2.3 Redovisning som kommunikationsmedel

Redovisningen har beskrivits som ett språk och ett medel för kommunikation (se exempelvis Hjelström, 2005a och Mellemvik m.fl., 1988). Vi lever i en värld där både företag och individer dagligen möter allt mer risker. (Douglas and Wildavsky, 1982 och March och Olsen, 1976 ur Mellemvik m.fl., 1988) Det är också på grund av risker, osäkerhet och konflikter i samhället som redovisning existerar. I Utopin finns det inget behov för redovisning (Mellemvik m.fl., 1988). Det råder en osäkerhet om hur vi ska bete oss i detta nya samhälle och både företag och enskilda individer söker därför efter stabilitet. (Mellemvik m.fl., 1988) Redovisningen kan användas som ett språk för att minska osäkerheter och för att uppnå stabilitet i ett företag eller hos en enskild individ. Redovisningen är med sin egen terminologi och sina egna regler, precis som alla andra språk, konstruerad för att skapa förståelse (Hjelström 2005a). Det kan på grund av detta även tänkas vara värt för ett företag att sträva efter ett begripligt språk i sina finansiella

rapporter. Det är bevisat att lönsamma företag gör mer lättlästa rapporter och använder sig av färre tekniskt avancerade termer och uttryck än de olönsamma (Subramanian m.fl., 1993).

Om man ser till redovisningens påstådda uppgift (enligt figur 2.1) bör redovisningen således vara:

”...ett språk för att minska osäkerhet genom att förbättra förutsättningarna för ansvarskontroll och beslutsfattande”.

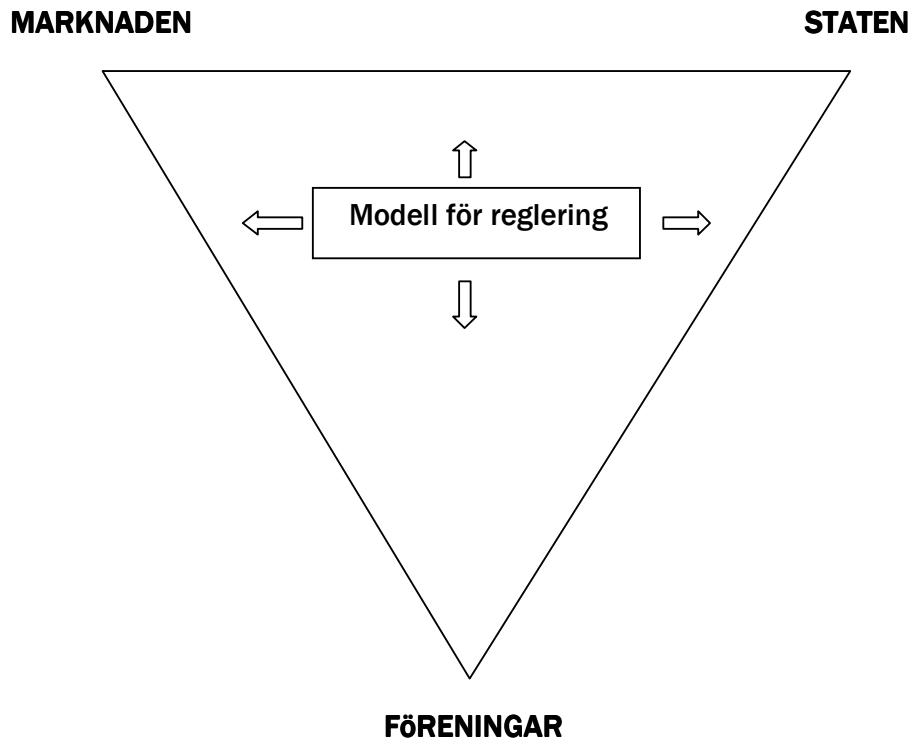

Figur 2.2: Redovisning som ett språk för kontroll och beslutsfattande. (Mellempvik, 1988)

Ovanstående är högt satta mål och det finns en sannolik risk för visst misslyckande. (Mellempvik m.fl., 1988) För att minska denna risk har reglering inom området uppkommit. Tack vare regleringen har redovisningen klarat sig genom många år (och politiska system) och vi finner än idag ingen diskussion om redovisningens vara eller icke-vara. Redovisning kan därför ses som en av samhället accepterad funktion för att reducera osäkerhet.

2.3 Modell över reglering

Redovisningsreglering är ett omdebatterat ämne. Inte minst med den ökade globaliseringen på senare år har diskussionerna avlöst varandra om vem som bör ha makten över regleringen, och vilka regleringsmetoder som är att föredra. Willmott m.fl. (1992), Puxty m.fl. (1987) och Jönsson (1991) beskriver en modell över reglering som ursprungligen utvecklades av Streeck och Schmitter 1985 (se nästa sida) . Enligt denna modell finns det tre aktörer som kan ha makten över redovisningsreglering; stat, marknad eller föreningar. Vilken av dessa som har makten över normbildning och regleringar vid en viss tidpunkt avgörs av en blandning av politiska, sociala och historiska händelser (Willmott m.fl., 1992). Under historiens gång har olika aktörer haft makten. När och hur byten sker mellan aktörerna avgörs av samhällets utveckling. För att styra samordning och fördelning av makten finns faktorer som konkurrens, hierarkisk kontroll och solidaritet med i diskussionen. De tre aktörerna har olika sätt att styra och motivera beteenden på vilket kan skapa motsättningar och klyftor i samhället.

Figur 2.1 Figuren visar tre typer av regleringsalternativ; staten, marknaden och föreningar. Modellen är hämtad från Willmott m.fl., 1992 och Puxty m.fl., 1987 som utgått från Streeck och Schmitters modell från 1985.

- *Marknaden*
...styr genom den konkurrens som verkar där. Utvecklingen går mot att det är ett fåtal stora redovisningsföretag som sköter redovisningen på marknaden. Därmed kommer redovisningen att bli alltmer lika över hela marknaden.
- *Staten*
...styr genom hierarkisk kontroll. Staten visar vad som gäller genom upprättande av regler och sanktioner. De kan kontrollera beteenden hos företag genom att dessa, liksom alla andra, måste följa de lagar och regler som staten beslutat om.
- *Föreningar*
...bidrar till utvecklandet av gemensamma värderingar samt anger på vilket sätt dessa ska användas och styr således på detta sätt. Genom detta påverkar de till solidaritet.

Kritik mot denna modell finns bland annat i Puxty m.fl. (1987). De anser att Streeck och Schmitters modell fokuserar för mycket på de olika delarna och inte på helheten. De menar att modellen har en argumentering om vilket förhållande de olika delarna har till varandra men helt saknar en diskussion gällande det viktigaste; helheten.

Många är de forskare som poängterar informationsasymmetrin mellan utvecklare och användare av redovisningsreglering. (se bl.a. Fearnley m.fl, 2004 och Hodge och Pronk, 2004) Ofta tas fallet med 2001 års kollaps av Enron och revisionsföretaget Arthur Andersen upp. Denna händelse har haft en stor betydelse för redovisningsreglering i hela världen (Tarca, 2004). Det skulle kunna påstås att innan 2001 så litade hela världen på det amerikanska regelverket. Efter kollapsen förlorades förtroendet direkt. Den amerikanska kapitalmarknaden var den största och ansågs som den ledande inom området. Förutom att den amerikanska kapitalmarknaden fick ett urholkat förtroende ledde det även till ett kraftigt fall för de flesta andra. Mycket kritik riktades efter denna händelse till det regelbaserade amerikanska systemet. Det ansågs att för mycket fokus hade lagts på form och alldeles för lite på det faktiska innehållet. (Fearnley m.fl., 2004) Enrons fall har givit stor uppmärksamhet till utvecklingen av redovisningsreglering. Det är dock svårt att anpassa redovisningssystem till snabba förändringar i samhället och bland andra Mellempvik m.fl. (1988) tror att vi alltid kommer att få räkna med att det finns missanpassningar mellan samhället och redovisningssystemen.

2.4 Regleringsutvecklingen

2.4.1 Svensk redovisningsutveckling och reglering

Redovisning var i Sverige ett relativt oreglerat fenomen fram till 1930 talet. Före Kreugerkraschen fanns det knappt någon reglering alls för externredovisningen. Redovisning var vid den här tidpunkten inte heller så intressant för allmänheten utan var i stort sett endast en uppgörelse mellan ett företags ledning och dess styrelse. Efter Kreugerkraschen förlorade dock den svenska industrin mycket av sin legitimitet och denna händelse ses ofta som en av de stora anledningarna att både redovisning och reglering på allvar började utvecklas i Sverige. (Jönsson, 1991)

Willmott m.fl. (1992) bedömer att medvetenheten om redovisning har ökat märkbart på senare tid. Gemene man har fått ett ökat intresse och också en större kunskap om redovisning än vad som tidigare varit fallet. Till följd av detta ses redovisningsregleringen över och utökas. Standardsättare måste arbeta för att anpassa regleringen efter den allt mer intresserade marknaden och de krav som denna ställer. (Willmott m.fl., 1992) Sverige har idag tre redovisningsreglerande organ, FAR, Bokföringsnämnden och Redovisningsrådet. Nedan följer en kort redogörelse för var och en av dem.

FAR

FAR var de första med att utveckla redovisningsstandarder i Sverige (Willmott m.fl., 1992, Puxty m.fl., 1987 och Blake m.fl. 1998). FAR har ända sedan 1930-talet haft en stor betydelse för redovisningsutvecklingen i Sverige. De började på 1920-talet med att komplettera politiska beslut gällande redovisning samt att visa på hur redovisning skulle behandlas i praktiken. Organisationen bildades officiellt år 1923. Under mitten av 1960-talet tillsattes en kommitté för att utfärda redovisningsrekommendationer (Blake m.fl., 1998).

Efter ett antal år, närmare bestämt 1976, beslutades att Bokföringsnämnden, BFN, istället skulle ta över detta arbete. FAR ansågs vara alltför involverade i redovisningen för att även ha hand om utvecklingen av regleringen. BFN ansågs vara en mer opartisk organisation och betraktades därför som bättre lämpad för jobbet. (Willmott m.fl., 1992)

Fram tills för bara något år sedan var FAR en förkortning av Föreningen auktoriserade revisorer. Eftersom branschen vilar på kompetens från så många andra yrkesgrupper ansåg FAR att detta namn var missvisande, och de heter nu därför endast FAR (FAR, 2006).

Bokföringsnämnden, BFN

BFN bildades 1976 och är en myndighet under regeringen och Finansdepartementet. (Blake m.fl., 1998) BFN har idag huvudansvaret för utvecklande av god redovisningssed i företags bokföringar och i offentlig redovisning. BFN ger ut råd, bistår med informationsmaterial inom området och är statens expertorgan på redovisningsområdet. De biträder regeringskansliet i redovisningsfrågor, deltar i utredningar inom kommittéväsendet och yttrar sig om författningsförslag. De ger också yttranden till domstolar om vad god redovisningssed innebär i olika situationer. (BFN, 2006 och Skatteverket, 2006) BFN har enligt Bokföringslagen, BFL, det övergripande ansvaret för normgivning inom redovisningsområdet i Sverige. Även Redovisningsrådet (se nedan) utpekats som kvalificerade normgivare.

Redovisningsrådet, RR

År 1989 anknöt sig FAR och BFN till den svenska industrin för att stödja bildandet av ett nytt organ; Redovisningsrådet (RR). Redovisningsrådet utfärdar standarder för publika företag noterade på börsen. (Detta arbete har till viss del tagits över av IASB eftersom svenska börsnoterade företag efter 1 januari 2005 är bundna att följa IFRS standarderna) RR ansvarar för de frågor som har med års- och koncernredovisning för publika företag att göra (Skatteverket, 2006). Sedan 1989 har varken FAR eller BFN utfärdat några nya redovisningsrekommendationer, men deras gamla används fortfarande. (Blake m.fl., 1998)

BFN har en överordnad ställning i förhållande till Redovisningsrådet. BFN ska bidra med uttalanden om den normgivning som kan behövas:

- ...ifall denna inte har kommit till stånd
- ...om uttalanden från Redovisningsrådet strider mot lag eller bindande föreskrift eller
- ...om RR:s normgivning ur allmän synpunkt är otillfredställande

BFN har huvudansvaret för den löpande bokföringen och arkiveringsfrågorna i samtliga företag och har dessutom ett särskilt ansvar för årsboksluten i onoterade företag. (Skatteverket, 2006)

När Sverige år 1995 blev medlem i Europeiska Unionen, EU, uppkom skyldigheten att förutom våra egna regler, även följa EU:s beslutade lagar och bestämmelser. Enligt tidigare nämnd IAS förordning (1606/2002) ska noterade företag från och med 2005 upprätta sin koncernredovisning i enlighet med IFRS reglerna. Alla företag som har aktier eller skuldebrev noterade på en reglerad marknad inom EU måste således tillämpa sin koncernredovisning efter IFRS. I Sverige räknas Aktietorget, NGM och Stockholmsbörsen som reglerade marknader. De företag som har värdepapper noterade på en så kallad inofficiell lista, exempelvis Nya Marknaden och Göteborgs OTC-lista omfattas inte av EU:s krav. (Cederberg och Thorell, 2005) Med anledning av kraven på de börsnoterade företagen har ÅRL i Sverige ändrats och även icke-noterade företag har nu möjlighet att tillämpa internationella redovisningsstandarder i sin koncernredovisning (Skatteverket, 2006).

2.4.2 Internationell reglering

Företags globala aktiviteter har ökat mycket under de senaste åren. Med denna utveckling har även behov av jämförbar finansiell information mellan företag i olika länder växt fram. Eftersom marknaden efterfrågar detta strävar nu många företag efter att producera finansiella rapporter som har en hög jämförbarhet. Ett steg i denna riktning är att använda sig av internationella redovisningssystem. Detta påverkar standardsättningen i allra högsta grad. Standardsättare från hela världen har blivit involverade i internationaliseringen och tvingas komma fram med förslag på lösningar för att harmonisera informationsutbytet mellan olika länder.

Det finns två uppsättningar redovisningsstandarder som kan räknas som internationella; IASB:s (IAS/)IFRS (*International Financial Reporting Standards*) och FASB:s US-GAAP (*Generally Accepted Accounting Practices*). IFRS är de enda egentligt internationella redovisningsstandarderna, så för företag som söker internationella regler borde dessa vara ett självklart val. På grund av storleken på den amerikanska marknaden och de noteringskrav som *US Securities and Exchange Commission*, SEC har är dock även US-GAAP utbrett bland internationella företag. Från en undersökning som gjordes av KPMG år 2000 framkom att europeiska VD:s hade en mängd skäl till att ändra från

användandet av nationella till internationella standarder, det vill säga IFRS eller US-GAAP. Bland annat nämndes:

- Kvaliteten på standarderna
- Möjligheten till att öka kapitaltillgången och att sänka kostnaderna för att göra detta
- Preferenser hos institutionella investerare och analytiker

Även om båda regelverken räknas som internationella, råder det en hel del skillnader mellan IASB:s och FASB:s lösningar. Det mest iögonfallande är att US-GAAP innehåller mer regler än IFRS standarderna. McBarnet och Whelan (2004) är några av dem som undersökt möjligheten för företag att använda regler för att undgå kontroll. De anser att vid specifika regler med precisa definitioner finns en stor risk att företag letar efter och utnyttjar kryphål i regelverket. Jönsson (1991) är av motsatt åsikt. Han behandlar också skillnaden mellan abstrakta och specifika regler men hävdar till motsats mot McBarnet och Whelan att hänvisning till abstrakta principer oftast inte ger ett bra resultat. Han anser det bättre att ge klara och tydliga anvisningar om vad som ska göras och vad som förväntas av olika parter. Information som kommuniceras genom att referera till en abstrakt princip kommer enligt Jönsson att till stor del anpassas av mottagarens egna åsikter. Informationen riskerar därmed att förvandlas till vad mottagaren själv vill att den ska betyda.

Ashbaugh (2001 ur Tarca, 2004) har undersökt användningen av IFRS (då IAS) och US-GAAP hos företag listade på London börser. Hon kom fram till att företag som använde sig av internationella redovisningsstandarder hade egenskaperna att de handlade på fler utländska marknader, framställde mer aktier och tillhandahöll en mer standardiserad information. Internationella företag (definierade som de med intäkter från utlandet eller notering på utländsk börs) förväntas således vara mer intresserade av internationella redovisningsstandarder än andra företag. Dessa företag är involverade i produkt- och kapitalmarknader utanför de nationella gränserna och för att kommunicera finansiell information till intresserade är det lämpligt att använda sig av internationella standarder. Dessa bidrar till att öka genomsynligheten och minskar upprepning av information. Ashbaugh menar att ett av de viktigaste motiven för företag att använda sig av internationella redovisningsstandarder är just kommunikationen med investerare.

Företag kan också använda sig av internationella standarder för att skicka ut lämpliga signaler till kapitalmarknaden. Att skicka ut signaler om finansiell öppenhet gör att företaget visar upp sina intentioner. Användandet av internationella standarder kan

exempelvis signalera till marknaden att företaget är villigt att visa upp ännu mer information om sin verksamhet. (Tarca, 2004)

I Tarcas studie från 2004 framkommer att ca 61 % av företag som ska börja använda sig av internationella standarder väljer US-GAAP medan 39 % väljer IFRS. Detta kan, men behöver inte innebära att alla de 61 % är noterade på amerikanska börser och att det är därför de väljer US-GAAP. Det kan också vara så att de endera förbereder sig på en eventuell notering i framtiden, eller att de varit noterade vid ett tidigare tillfälle och efter det börjat använda de amerikanska redovisningsstandarderna. Av de länder som ska börja använda internationella standarder som en andra, kompletterande redovisningsstandard väljer hela 69 % US-GAAP mot endast 22 % som väljer IFRS. Enligt denna studie används alltså US-GAAP mer än IFRS vilket på ett sätt kan ses som överraskande eftersom IFRS är mer politiskt neutralt än US-GAAP. Denna studie visar hur inflytelserikt US-GAAP är i internationella sammanhang och det visar också hur viktiga praktiker anser den amerikanska marknaden vara.

Även tidigare studier av Tarca behandlar användningen av internationella regelverk. Tarca har identifierat en mängd faktorer som påverkar ett lands finansiella rapportering. Bortsett från landets institutionella ramverk så påverkar de konkurrerande marknadskrafterna och olika former av bonusrelaterad lön form och innehåll i finansiella rapporter. Det har även visat sig att dessa faktorer kan påverka användandet av internationella standarder. Den eventuella användningen av dessa beror således på den omgivning företaget befinner sig i.

År 2002 gjorde IASB och FASB en överenskommelse om att de i framtiden skulle arbeta ihop i allt större utsträckning. Denna händelse kallas för "Norwalköverenskommelsen" (*The Norwalk Agreement*). Enligt denna ska båda parterna i möjligaste mån arbeta för att eliminera de skillnader som finns i regelverken US-GAAP och IFRS. (Precht, 2006)

IASB:s roll som internationell standardsättare har stärkts vid ett flertal tillfällen de senaste åren. År 2001 omstrukturerade IASB sig och fick därmed SEC:s stöd. SEC har tidigare alltid försvarat US-GAAP och menat att det är det enda regelverk med tillräcklig kvalitet för att skydda investerarnas intressen. (Lewitt, 1997 ur Tarca, 2004) Även EU:s krav på tillämpning av IFRS standarderna har stärkt IASB:s position som internationell standardsättare.

International Federation of Accountants, IFAC är en global organisation för redovisningsprofessionen. Den bildades år 1977 med syftet att ta till vara på nationella revisionsorganisationernas professionella intressen. Organisationen arbetar för en säker och högkvalitativ redovisning med syfte att skydda samhället och allmänheten. Ian Ball, som är IFAC:s generalsekreterare anser att internationella standarder spelar en mycket viktig roll för standarden på redovisning och revision i världen. Efter företagsskandaler som Enron och Worldcom måste företagens och allmänhetens förtroende för redovisningen återställas, menar han. För att på effektivast möjliga sätt kunna göra detta menar han att lämpliga standarder bör utvecklas och etiska regler formuleras. Precht (2006) tar vid ett möte med Ball upp det känsliga ämnet om ryktet att IFAC dansar efter USA:s pipa. Ball avvisar dock bestämt detta och betonar att de behandlar alla medlemmar exakt lika. Han påpekar dock att medan USA har ett detaljreglerat system så finns det i många andra länder regler som endast existerar av ren och skär vana. Han säger också att:

”I vår globaliserade värld måste vi vara realistiska och inse att vissa länders sätt att se på saker och ting färgar av sig till andra länder. Vi måste även vara realister och inse att USA är den starkaste finansiella makten.” (ur Precht, 2006)

Ball menar att IFAC:s roll i sammanhanget är global och att de ser till det globala allmänintresset. ”...i alla fall försöker vi att göra det i så stor utsträckning som möjligt.” Trots att det finns svårigheter och problem vid skapandet av internationella redovisningsstandarder ser Ball mycket ljus på framtiden. Han tror att allt fler kommer inse vikten av god redovisningspraxis och att beslutsfattare behöver pålitliga finansiella rapporter. (Precht, 2006)

2.4.3 Den europeiska harmoniseringen

Det har alltid förekommit skillnader mellan olika länder inom redovisningsområdet. (Willmott m.fl., 1992 och Puxty m.fl., 1987) Vid diskussioner om hur redovisningen har utvecklats påpekar Willmott m.fl. vikten av kultur. Även Jönsson (1991) menar att redovisning kan vara ett kulturellt fenomen eftersom det har visat sig kunna skilja så mycket mellan olika länders tolkning och användning av i princip samma regler. Puxty m.fl. skriver att skillnaderna visserligen kan bero på kultur och historia, men att en stor bidragande faktor är regleringens maktbärare och hur stor prioritet dessa lägger på samhället. Men även om det råder stora skillnader i redovisning mellan olika länder, så finns det ofta likheter i hur länderna försöker lösa problemen rent politiskt. De lösningar

som länder kommer upp med på sina redovisningsproblem är förvånande lika och Willmott m.fl. (1992) tror därför att internationaliseringen inom redovisningen i världen kommer att fortsätta öka i snabb takt. Redovisningsregler går allt mer mot samma mål vilket indikerar att det i framtiden kommer bli en allt mer lika redovisning mellan världens länder.

IASB är som tidigare nämnts ansvariga för de internationella IFRS standarderna. IASB bildades år 2001 och ersatte då IASC, *International Standards Committee*, som grundades 1973. IASB består av 14 ledamöter med varierande bakgrund. De kommer bland annat från den akademiska världen, företag, revisionsbranschen och andra utländska normgivande organ. (Cederberg och Thorell, 2005) IASB:s *Mission Statement* lyder:

“The International Accounting Standards Board is an independent, privately-funded accounting standard-setter based in London, UK. The Board members come from nine countries and have a variety of functional backgrounds. The IASB is committed to developing, in the public interest, a single set of high quality, understandable and enforceable global accounting standards that require transparent and comparable information in general purpose financial statements. In addition, the IASB co-operates with national accounting standard-setters to achieve convergence in accounting standards around the world.” (IASB, 2006)

År 2002 fastslog Europaparlamentet (genom EG-förordning nr. 1606/2002) att alla noterade företag inom unionen ska anpassa sina koncernredovisningar till IFRS standarderna. Anledningen till detta var att EU-Parlamentet ville skapa bättre förutsättningar för en integrerad och effektiv kapitalmarknad inom EU. De syftade även till att öka konkurrensen och underlätta för jämförelse mellan företag i olika länder. Det är inte bara EU som tillämpar IFRS utan det finns många länder utanför unionen som har valt att tillämpa detta för sin finansiella rapportering. Totalt handlar det om närmare 100 stycken. Dessa länder tillämpar antingen hela IFRS eller så använder de sig av lokala IFRS-anpassade standarder (Cederberg och Thorell, 2005). Blake m.fl. (1998) förespråkar internationella regelverk och identifierar samtidigt två huvudsakliga skäl för internationella företag i Europa att försöka närma sig internationell redovisningsharmonisering:

1. Problemen med att analysera redovisningsinformation från olika länder

Arbetet med att analysera redovisningar från olika länder ökar finansieringskostnaderna i internationella kapitalmarknader. Choi och Levich (1990 och 1991 ur Blake m.fl., 1998) rapporterar om en studie av internationella investerare där, på frågan om redovisningsskillnader påverkade deras kapitalmarknadsbeslut, majoriteten av investerarna svarade ja.

2. Kostnaderna att designa och underhålla olika system

Kostnaderna för redovisningen i internationella företag ökar både med kostnaden för att designa och för att underhålla olika system i olika länder. Att sedan justera redovisningen från de olika länderna till det system som används av koncernen, (att konsolidera redovisningen) ger också sitt bidrag till kostnaderna. Cecchini (ur Blake. m.fl., 1998) rapporterade 1988 om en studie av europeiska internationella företag. Denna studie visar att olika nationella redovisningssystem i en koncern då orsakade mellan 10 % och 30 % av de totala redovisningskostnaderna.

Enligt Blake m.fl. har dessa två faktorer hållit tillbaka den idealistiska, allsidiga och effektiva marknaden vi skulle kunna ha haft i Europa. Men genom EU och IFRS är nu den europeiska harmoniseringen av redovisningsregler i full gång. Alla är dock inte helt nöjda med detta. Artsberg (2004) är en av dem som ser problem med införandet av de internationella IFRS standarderna i Sverige. Hon menar att i Sverige används finansiella rapporter av en större del av samhället än vad som är fallet i många andra länder. Redovisningsrapporterna spelar här stor roll för faktorer som exempelvis beskattning, ägarkontroll och kreditvärdighet hos företag. Grundtanken med IFRS reglerna är att de ska bidra till att uppvisa ett ”verkligare” värde på företaget än vad som tidigare gjorts. Artsberg menar att syftet med redovisning inte är att ge ett så verkligt värde som möjligt. Hon anser att det viktiga är att uppvisa information som är intressant för många olika intressegrupper. Eftersom finansiella rapporter används av stora delar av samhället i Sverige så skiljer sig den information som olika intressegrupperna kräver här betydande åt.

Även om redovisningsharmoniseringen precis har börjat i Europa rör vi oss ändå sakta men säkert mot de amerikanska redovisningsprinciperna US-GAAP. IASB:s amerikanska motsvarighet FASB har en stor påverkan på oss. (Remlein, 2004) Vid jämförelse med det svenska regelverket så är FASB:s regelverk mer detaljstyrt och regelrikt. I Sverige har vi traditionellt sett haft en mer tolkningsstyrd redovisning. Sverige är dock ett land som generellt sett har varit öppna för acceptans och anpassning till utländska regler (Willmott m.fl., 1992). Detta kan bero på att många svenska företag är noterade på börser utomlands och således har en vana av att behöva följa andra regler än sina egna. Enligt

Willmott m.fl. (1992) är det med tanke på alla de olika regler som gäller, positivt för Sverige om reglerna internationellt sett liknar varandra. Enligt dem underlättar de gemensamma regelverken mycket för Sveriges företag.

2.4.4 Regleringsutveckling i USA

Redovisningen har varit reglerad i USA sedan 1934. (Hooks och Moon, 1993b) Detta var det årtal då *The Securities and Exchange Commission*, SEC, gavs makten att ansvara över *the Securities Act* från 1933. SEC har genom detta haft alla möjligheter att själva utveckla regleringen, för att skapa effektivitet och rättvisa i den amerikanska kapitalmarknaden. Men SEC:s roll har under åren varit något annorlunda. Istället för att utveckla redovisningsregler frånsade de sig detta och delegerade uppgiften till andra organ. SEC har istället verkat som en övervakande myndighet, med makt i det att de har det slutgiltiga ordet vid standardsättning.

1970 talet var ett viktigt årtionde för USA. Perioden kännetecknas av förändring och omvälvningar, inklusive en världsomspännande oljekris samt att den första presidenten någonsin i USA avgår. Watergateskandalen och händelserna som omgav denna omnämns ofta som en början på det nya, skeptiska USA. Influenser från denna period har således påverkat både företag och redovisningsprofessionen. Den amerikanska kongressen uttryckte med jämna mellanrum sin önskan och sina förväntningar om att SEC skulle ta på sig en mer aktiv roll. De ansåg att SEC borde utöka sin kontroll över den amerikanska redovisningen och också över redovisningsprofessionen. En rapport från en underkommitté i Senaten som behandlar redovisning, rapportering och management menade till och med att SEC hade överlåtit sin rätt att sätta standarder till den privata sektorn. Vad kommittén syftade till var *The Big Eight*, USA:s största revisionsföretags mycket starka influenser av den privata sektorn. Rapporten menade att folket hade förlorat förtroende för *The Big Eight's* förmåga att göra kvalitetssäkrade revisioner på grund av att de inte var oberoende av sina klienter. Slutsatsen att SEC hade överlåtit sin rätt att sätta standarder till den privata sektorn drogs eftersom *The Big Eight* dominerar AICPA (American Institute of Certified Public Accountants) och AICPA kontrollerar standardsättarna. SEC måste ha lyssnat på denna kritik för år 1972 började de en period av aktivt arbetande, vilket bröt mot deras tidigare mönster. De SEC standarder som utvecklades under denna period fokuserade mycket på öppenhet. Det är efter detta som standarderna om *Management Discussion and Analysis of Financial Condition and Results of Operations*, även kallat MD&A började utvecklas. (Mer information om MD&A kommer i kapitel fyra) Dessa steg kom som en kontrast till den tidigare

delegationen av standardsättning. Redovisningsprofessionen upplevde efter detta en period av osäkerhet på grund av SEC:s aktiviteter och alla förändringar i regleringen. Denna period resulterade även i bildandet av FASB år 1973. Vetenskapliga tidskrifter har dock debatterat mycket om huruvida SEC egentligen hade för avsikt ge FASB en respektfull position i standardsättningshierarkin eller inte. (Hooks och Moon, 1993b)

Under SEC:s ämbetsperiod har även APB, *the Committee on Accounting Procedure* och *Accounting Principles Board* varit formellt ansvariga för standardsättning. Under de tidiga åren var det främst forskning och teorier som låg till grund för standardutvecklingen i USA. APB var de som inledningsvis använde sig av denna metod vilket resulterade i formulerandet av antaganden och principer. FASB förlitade sig även de till forskning och teorier då de utvecklade det begreppsmässiga ramverket. Allt eftersom tiden gick lärde sig dock myndigheterna att teori och forskning inte var den enda infallsvinkeln för vilka områden som bör regleras och hur och andra berörda parter började involveras i standardsättningsprocesserna. (Hooks och Moon, 1993b)

USA ses allmänt som negativa till redovisningsharmonisering. Hoarau visar i en studie från 1995 hur negativa USA:s befolkning då var när det gällde detta. Amerikanarna menade då att om SEC skulle acceptera IAS (nu IFRS) eller ett annat lands regler skulle det innebära en generellt lägre standard på redovisningen. Hoarau själv påpekar också att han själv anser att IAS standarderna: ”täcker mindre områden, är mindre specifika då det gäller principer, mindre detaljerade i beskrivning av metod och inte fullständiga i krav på öppenhet”. Hoarau menar att internationell harmonisering kommer i konflikt med de ekonomiska, sociala och kulturella faktorer som olika länders redovisningssystem har. Han menar att vid harmonisering så läggs för mycket fokus på investerarna. Redovisningen är naturligtvis viktig för aktörer på internationella kapitalmarknader men vid ett sådant fokus så bortser man från de redovisningssystem som är designade för andra syften. Exempelvis kan ett lands redovisning verka för insamling av nationella skatter eller för kontrollering av enskilda nationella ekonomier. Sådana syften menar Hoarau sätts åt sidan vid det kapitalmarknadsfokus som ofta råder i harmoniseringsdiskussionerna. (Nobes, 1995)

2.5 Kapitelsammanfattning

Redovisningens roll i samhället är inte självklar. Om detta skriver både Jönsson (1991), Willmott m.fl. (1992), Puxty m.fl. (1987), Mellemvik m.fl.(1988) och Hayes (1983). Enligt bland andra Jönsson, Hayes och Willmott m.fl. ska redovisningen ge en bild av ett företags aktuella situation. Willmott m.fl. anser att redovisningens uppgift är att kartlägga ett företags kapital, för att kunna visa på de möjligheter som finns för framtida tillväxt och utveckling. I Sverige har redovisningen varit relativt oreglerad ända fram till 1930-talet (Jönsson, 1991). Efter Kreugerkraschen insågs behovet av reglering och FAR har ända sedan dess haft en betydande roll för regleringen, framförallt genom sin lobbyverksamhet. Andra reglerande organ i Sverige har varit Bokföringsnämnden, BFN och Redovisningsrådet, RR. Jönsson (1991), Willmott m.fl., (1992) och Puxty m.fl. (1987) beskriver en modell över reglering. Enligt denna står makten över kapitalmarknaden mellan tre aktörer; stat, marknad och föreningar. Politiska, sociala och historiska händelser avgör hur stor del dessa aktörer tillåts ha av den totala redovisningsmakten.

Redovisningsstandarder är starkt influerade av den kultur och historia som finns i landet och därför skiljer sig reglerna åt mellan världens länder (Willmott m.fl., 1992 och Puxty m.fl., 1987). Den alltmer globala kapitalmarknaden ser ibland problem i att redovisningsregler ser olika ut i olika länder. Dessa ”problem” håller nu på att överbyggas eftersom gemensamma regelverk, exempelvis IFRS, utformas. Willmott m.fl. (1992) menar att detta är speciellt bra för länder med en så liten hemmamarknad som Sverige, eftersom många företag här även finns noterade i andra länder. Alla är dock inte positiva till denna utveckling. Artsberg (2004) menar tvärtom att det IFRS styrda regelverket inte alls passar in på våra svenska förhållanden.

Allmänt anses den amerikanska praxisen vara den som styr världens redovisningsutveckling. I Sverige lyder vi genom vårt medlemskap i EU under det internationella regelverket IFRS. IFRS standardernas upphovsmakare IASB är dock till stor del influerade av amerikanska FASB (Remlein, 2004). Internationaliseringen och utvecklingen i Europa mot den amerikanska praxisen gör att den svenska redovisningen antagligen kommer att bli allt mer regelstyrd i framtiden. Tidigare i Sverige har vi haft en mer tolkningsbaserad redovisning. McBarnet och Whelan (2004) anser att det genom denna utveckling finns större risk att företag försöker hitta kryphål i reglerna. De menar att det är lättare att undgå en regel än en princip. Jönsson (1991) däremot anser att vid klart uttalade regler ges företagen mindre tolkningsmöjligheter och således också mindre möjlighet att bestämma vad de själva anser att reglerna ska betyda.

3 Metod

3.1 Inledning

Det finns ett antal sätt att närma sig ett vetenskapligt problem på. Vilken metod som lämpligen bör användas beror på karaktären hos det som ska undersökas. Nedan följer en beskrivning över de förhållningssätt och ansatser som varit aktuella för denna studie. Valet av metod kommer att beskrivas och därefter kommer en redogörelse för hur datainsamlingen gått till. För att läsaren ska få en uppfattning om undersökningens trovärdighet kommer avslutningsvis en presentation av den källkritik som identifierats.

3.2 Vetenskapliga angreppssätt

3.2.1 Det positivistiska respektive humanistiska synsättet

Under den tid som redovisningsforskningen existerat har det positivistiska synsättet haft en stor påverkan på området. (Bengtsson, 2005) Positivismen är en utveckling av empirismen och bygger på naturvetenskapliga ideal. Det finns två huvudsakliga vetenskapsideal inom empirismen, det positivistiska och det humanistiska synsättet.

Hos positivisterna finns det en ”sann verklighet”. Denna verklighet får vi vetskap om genom att göra iakttagelser av omvärlden. Det finns två centrala antaganden:

- kunskapen om faktiska förhållanden kommer från sinneserfarenhet
- kunskap som inte behandlar det faktiska behandlar förhållandet mellan idéer

Vid ett positivistiskt synsätt är således påståenden endast meningsfulla om de representerar medförande, eller empiriskt styrkta, sanningar. Alla påståenden som är baserade på värderingar eller på en verklighet som inte är observerbar ses som meningslösa. (Ryan m.fl., 2002)

Redovisning och redovisningsreglering är ett komplext område och det finns ingen direkt sanning att tillgå. Positivismen blir därför svår att applicera på detta problemområde. Redovisning handlar till stor del om att kunna läsa sin omgivning, utvärdera den och sedan anpassa sig till rådande omständigheter för att optimera resultatet. För att skapa den förståelse som detta innebär kan istället det tolkande, hermeneutiska synsättet användas. Här eftersträvas inte några absoluta sanningar eller generella lagar utan det är just förståelsen som är det viktiga.

Hermeneutiken vilar under det humanistiska synsättet, där man genom induktion försöker förstå det man observerar. Ursprungligen användes hermeneutiken främst för att tolka bibeltexter, men den övergick senare till att även användas vid studier av mänskliga fenomen. Ett huvudtema i hermeneutiken är att meningen av en del endast kan förstås i samband med helheten. Detta gäller även i denna studie, helheten försöker här att förstås genom att analysera de olika delar som är inblandade. Den information som framkommer vid studerandet av delarna bidrar till en bättre förståelse för helheten. Detta blir som en cirkel. För att kunna bearbeta informationen "omvandlar" sedan hermeneutiken cirkeln till en spiral (Alvesson och Sköldberg, 1998). Undersökningen börjar således i en del och sätter sedan denna i samband med helheten. Helheten får således en ny belysning. Utifrån denna nya kunskap observeras den enskilda delen igen. På detta sätt "borrar" man sig hela tiden djupare i informationen och får undan för undan en bättre förståelse för både helheten och delarna.

En positivistisk forskare ska vara helt objektiv gentemot sitt studieobjekt. Hermeneutiken är till skillnad från positivismen subjektiv i sitt förhållningssätt. Forskaren använder här medvetet sina värderingar i undersökningsprocessen. Den kunskap och de erfarenheter som finns sedan tidigare utgör en förförståelse. Hermeneutikerna menar att utan denna förförståelse kan ett material inte tolkas överhuvudtaget. (Patel och Tebelius, 1987) Delar av hermeneutiken har på senare år utvecklats till det som kallas för kritisk teori. (Ryan m.fl., 2002) Den kritiska teorin är en del av hermeneutiken men går ett steg längre än denna och förutom att tolka fenomenet så söker den även att värdera det. (Bengtsson, 2005) Detta synsätt är högst subjektivt och står i skarp kontrast till den naturvetenskapliga positivismen. Detta synsätt liknar det som hafts i denna studie.

Även fenomenologin kan appliceras på denna undersökning. Fenomenologin ligger också under det humanistiska synsättet och ställer sig kritisk till den moderna naturvetenskapen. Naturvetenskapen anses här ha kommit alldeles för långt från det verkliga livet. Den bedöms ha skapat sin egen bild av världen utan att tillräckligt ha analyserat den mänskliga erfarenhetens påverkan. Fenomenologin uppstod i Tyskland i början på 1900 talet. (Alvesson och Sköldberg, 1998) Den som introducerade fenomenologin var Edmund Husserl (1859-1938), en tysk matematiker. Husserl menade att människan upplever världen genom att uppleva ett fenomen. Om vi vill veta något måste vi gå till fenomenet. Målet är att kunna beskriva upplevelsen av ett fenomen och tolka de möjliga variationerna som människors erfarenhet kan bidra till. Fokus läggs således helt på fenomenet och den ”egentliga verkligheten” sätts inom parentes.

För att få ett enskilt fenomen till någonting som är allmänt giltigt behövs någon form av tankeprocess. I denna studie har det som Husserl (1913 ur Alvesson och Sköldberg, 1998) beskriver som komparativ analys av tankematerial använts. Med dettas menas att det allmänna har urskilts i de olika enskilda fenomenen. Vid bildandet av slutsatser och allmänbegrepp har det setts som mycket viktigt att inte avlägsna sig allt för mycket från den ”sinnesbild” som konkret har upplevts.

3.2.2 Vetenskapliga metoder

Något förenklat kan sägas att om en undersökning handlar om att förstå eller att hitta mönster så bör studien göras kvalitativ. Om frågeställningen istället gäller: hur ofta, hur många eller hur vanligt bör undersökningen vara kvantitativ. (Patel och Davidsson, 1994) Denna studie kan räknas som en kvalitativ undersökning eftersom avsikten är att hitta ett mönster i redovisningsutvecklingen. Den typiska undersökningsmetoden för en kvalitativ undersökning är muntlig kommunikation i form av intervjuer (Silverman, 2000). Syftet med denna undersökning har varit att se hur frivillig information kommuniceras i årsredovisningar och intervjuer ansågs därför inte vara det bästa sättet att uppnå syftet. Istället har en innehållsanalys av svenska företags årsredovisningar gjorts.

Kvantitativa metoder är ofta, till skillnad från kvalitativa) positivistiska med naturvetenskapliga ideal. Detta på grund av att datan ofta är direkt avläsbar, och forskaren inte behöver göra några tolkningar. (Patel och Tebelius, 1987) De kvalitativa metoderna är svårare att definiera än de kvantitativa. Dessa metoder är ofta fenomenologiska med ideal ur humanioran och de bygger på att allt inte går att göras mätbart. Med detta menas att det ofta är svårt att generalisera data och att forskaren måste ta hänsyn till varje individ eller företeelse för att kunna förstå helheten. Syftet med de kvalitativa undersökningarna är att skaffa en djupare kunskap än den ofta fragmentiserade kunskapen som erhålls då kvantitativa metoder används.

I denna studie har den kvalitativa undersökningsmetoden använts eftersom ambitionen har varit att nå en förståelse för både delarna och helheten. Det måste konstateras att en kvalitativ bearbetning som denna präglas av den person som utför arbetet, vilket innebär subjektivitet. Resultatet behöver därför inte tolkas som en absolut sanning.

De metoder som finns för att angripa ett vetenskapligt problem delas ofta upp i deduktiva och induktiva metoder. Något förenklat kan det sägas att den deduktiva metoden utgår från teorin och den induktiva från empirin (Alvesson och Sköldberg, 1998). Den deduktiva metoden kallas ibland för "bevisandets väg". Forskaren har här vissa förväntningar om hur någonting ser ut och samlar in data för att se hur väl de stämmer överens med verkligheten. Här finns således en teori som ska bevisas. Motsatsen till deduktiv metod kallas induktiv metod, "upptäckandets väg". Vid en induktiv metod görs enskilda observationer som sedan skall leda till en slutsats som är av allmän giltighet. Det induktiva tillvägagångssättet innebär att forskaren närmar sig fenomenet utan några förutsättningar och klara hypoteser, och med en relativt vag och opreciserad problemställning. (Eneroth, 1984) Detta medför en flexiblare uppläggning av undersökningen. Genom det humanistiska synsätt som hafts i studien var det givet att en induktiv metod skulle användas. Det är dock ett stort steg att mena att det som gäller i de undersökta fallen också är en allmän sanning. Användandet av ett deduktivt arbetssätt hade således varit mindre riskfyllt än det induktiva men nackdelen med det är att det försöker "förutsäga" vad det är som ska förklaras. Vid ett deduktivt tillvägagångssätt utgår forskaren från en generell regel och menar att denna alltid förklarar det enskilda fallet (Alvesson och Sköldberg, 1998). Att använda en deduktiv metod uteslöt relativt omgående i denna studie eftersom den hade gjort det svårare att upptäcka sådant som inte redan funnits klart definierat. Ett deduktivt angreppssätt hade således inte hjälpt till att uppnå syftet och förklara var den svenska redovisningsutvecklingen är på väg.

Det har visat sig vara mycket svårt att göra en ren induktiv eller en ren deduktiv studie. (Schroeder m.fl., 2004) Anledningen till detta kan vara att vetenskapliga undersökningsmetoder från början är gjorda för naturvetenskaplig forskning och inte för forskning inom de så kallade humanvetenskapliga ämnena, dit bland annat ekonomi och redovisning hör. Det finns enligt Alvesson och Sköldberg (1998) ett mellanting mellan induktion och deduktion vilket kallas för den abduktiva metoden, ”den gyllene medelvägen”. Här växlas empirin med teorin, vilket även gjorts i denna studie. Utgångspunkten har varit den information som erhållits i analys av både den offentliga debatten och årsredovisningar men med viss förkunskap i redovisning är det svårt att förhålla sig helt ”öppen” inför denna. Den teoretiska förförståelsen har används som inspirationskälla både vid insamling och vid analys av materialet.

3.3 Grounded theory

Föreliggande studie är inspirerad av det som Glaser och Strauss (1967) kallar för *grounded theory*. Detta är en form av empiricismen och teorin bestäms således av de erfarenheter som görs inom området.

Synsättet *grounded theory* utvecklades under 1960 talet som ett resultat av kritik mot den redan existerande forskningen. På denna tid kännetecknades forskningen av att man konstruerade hypoteser och teorier utan någon egentlig empirisk grund. Detta ansågs vara alltför enkelspårigt och deduktivt inriktat. (Alvesson och Sköldberg, 1998) Upphovsmännen var två amerikanska medicinska sociologer; Barney Glaser och Anselm Strauss. Glaser och Strauss arbetade vid denna tidpunkt ihop i en studie om döende på kaliforniska sjukhus. De började så småningom använda *the constant comparative method*, som de senare kom att kalla *grounded theory*. Huvudtanken med denna var att den teorin skall grundas på dem data som samlats in och inte på en i förhand bestämd teori. *Grounded theory* handlar om vad som händer i relationerna mellan människor. Eftersom modellen förespråkar närhet till empirin bör forskaren ha en induktiv utgångspunkt och under studiens gång inte avlägsna sig alltför mycket därifrån. Glaser och Strauss (1967) menar att forskaren bör lägga mer vikt på att generera teorier snarare än att verifiera dem. De förkastar dock inte verifiering utan vad de menar är att många tenderar att lägga allt för mycket vikt på detta. Huvudmålet med forskning ska vara att generera nya teorier utifrån empirin. Verifiering av dessa är naturligtvis befogade men, hävdar Glaser och Strauss, då endast i syfte att ”hjälpa” skapandet av nya teorier.

Syftet med modellen är att, genom sin närhet till empirin, vara lättförståelig och användbar för alla. Eftersom förutfattade meningar och befintliga teorier anses ha ett negativt inflytande på resultatet försöker metoden att minimera dessa. Modellen har dock fått en del negativ kritik för just sin närhet till empirin och låga abstraktionsförmåga (Alvesson och Sköldberg, 1998). Det som kritiseras är således användbarheten, som istället torde ses som modellens fördel. Denna studie kan ses som inspirerad av *grounded theory* eftersom den teoretiska ramen för modellen har tillämpats men inga nya teorier har genererats.

3.4 Datainsamling

Syftet med denna studie är att analysera var Sveriges redovisningsutveckling är på väg genom att bland annat jämföra innehållet i de svenska VD orden med hur framför allt USA och Storbritannien valt att lösa öppenhetsfrågan inom detta område. Redovisningsutveckling är ett komplext område och för att uppnå syftet med studien har undersökningen delats upp i två delar; studerande av den offentliga debatten och en innehållsanalys av årsredovisningar. Den vanligaste kvalitativa undersökningsmetoden, intervjuer, ansågs inte på samma sätt bidra till att uppnå syftet med studien som en innehållsanalys av aktuella årsredovisningar. Det som eftersträvas är att ta del av hur informationen faktiskt kommuniceras till årsredovisningsläsare och därför var valet givet.

I studiens inledningsskede utgjorde den skriftliga offentliga debatten källan till kunskap. Frågor som ämnades få svar på var hur området såg ut, vad som debatteras och vilka som deltog i debatten. Informationen om detta kom främst från tidskriften *Balans* samt andra utländska tidskrifter. Genom den offentliga debatten erhöles en förförståelse till problemet och ur denna kunde således de konkreta problemområdena fastställas. För att uppnå syftet med studien behövdes förutom en genomgång av den offentliga debatten även en innehållsanalys av företags årsredovisningar göras. VD orden i 18 svenska företags årsredovisningar från 2005 studerades för att se hur öppenhet i svenska redovisningsrapporter tillämpades i praktiken¹. De utvalda företagen ligger överst på 2005 års lista över aktieomsättningsvärden på Stockholmsbörsen. Företagen har aktieomsättningsvärden mellan 53 miljarder och 743 miljarder SEK. De branscher som finns representerade är²:

¹ Se bilaga 1 för lista över de företag som studerats.

² Branscherna är definierade enligt SIX, *Scandinavian Information Exchange* branschindelning. SIX erbjuder realtidsdistribuerad aktie-, ränte- och valutakursinformation främst till svenska aktiemäklare och andra professionella aktörer på den nordiska finansmarknaden.

Industri	(6)
Finans	(6)
Telekommunikation	(2)
Hälsovård	(1)
Konsumentvaror	(1)
Råvaror	(1)
Tjänster	(1)

För att uppnå syftet med studien, att se var utvecklingen är på väg då det gäller denna typ av frivillig information i svenska årsredovisningar, har stora och förhoppningsvis också vägledande företag valts som grund för undersökningen. Det har konstaterats att det finns många definitioner på att ett företag är större än ett annat. I denna studie har värdet på aktieomsättningen 2005 hos A listans (mest omsatta) företag används för att urskilja de ”största” företagen³.

För att få en uppfattning om de 18 bolagen och för att eventuellt kunna skilja dem åt i ett senare skede, har information om följande områden noterats om respektive företag: vinst per aktie, P/E tal, avkastning på eget kapital, skuldsättningsgrad, omsättning, bransch, antal anställda, antal år noterade på Stockholmsbörsen, utländska noteringar och revisionsbyrå. Hade det varit så att utmärkande och avskiljande information visade sig för ett eller flera företag hade således orsaken kunnat analyseras. Det hade kunnat fastställas att det exempelvis var de företag med stort antal anställda som redovisade mycket utförlig information om sina personalsatsningar. Detta var dock ett bisyfte och eftersom de undersökta företagen räknas till de största och också vägledande i Sverige så antogs att ingen starkt avvikande information skulle råda mellan dem.

Vilka ämnesområden som behandlades i företagens VD ord analyserades både övergripande och, där behov fanns, även mer specifikt. Den offentliga debattens innehåll, främst diskussionerna om OFR, MD&A och MC, användes för att skapa en förförståelse för hur situationen ser ut på detta område i andra delar av världen. Information i den offentliga debatten lades även till grund för att skapa den lista som användes för avprickning av vilka ämnesområden som behandlades i VD orden. Vid studerandet av varje årsredovisning avprickades i listan vilken information företagen behandlade och till viss del även i vilken utsträckning.

³ Se bilaga 2.

Studierandet av vetenskaplig litteratur inom området förlades avsiktligt till slutet av studien. Anledningen till detta var för det första att ett öppet förhållningssätt, och möjligheten till att generera egna förklaringar till det som inträffade, eftersträvades. För det andra så var det inte helt klart vilken typ av litteratur som var relevant för att kunna besvara forskningsfrågan förrän senare i studien. Om inläsning av existerande teorier och modeller hade skett redan i inledningsskedet hade risken varit stor att bindas till redan etablerade problem och förklaringsmodeller. Möjligheten till att upptäcka något nytt hade också sannolikt minskat.

Det finns en risk med att vidta ovan nämnda strategi och det är att hamna i det som Alvesson och Skoldberg (1998) kallar för "naiv empirism". Eftersom det idag existerar forskning inom de flesta områden finns det vid ett tillvägagångssätt som detta en risk att upptäcka något som redan har dokumenterats. Motverkande av denna risk har gjorts genom att inte använda en helt renodlad induktiv metod utan att växla mellan empiri och teori, det vill säga till viss del tillämpa det abduktiva tillvägagångssättet. Risken för att hamna i "naiv empirism" och att göra så kallade "common sense" tolkningar bedömdes ha varit större vid ett rent induktivt förhållningssätt.

Sammanfattningsvis kan undersökningen av redovisningsutvecklingen delas in i två delstudier; analysen av den offentliga debatten och innehållsanalysen av årsredovisningar. Efter observationerna av dessa två områden noterades de viktigaste mönster som visade sig i båda delstudier. Det sammansatta resultatet av de begrepp som erhöles från observationerna utgjorde det första utkastet till studiens bidrag till teorin. Först efter att klarhet hade erhållits i både debatten och analysen av årsredovisningarna började litteratursökningen. Denna användes främst som hjälpmedel för att ytterligare bygga på de antaganden som påbörjats efter de gjorda observationerna. Det handlade till en början om en stor mängd begrepp och vägen fram till det teoretiska bidraget var långt ifrån självklar. Ny data kom hela tiden in genom de idéer som utvecklades kontinuerligt under undersökningens gång. Det var därför vid många tillfällen nödvändigt att gå tillbaka och utvärdera redan noterade begrepp.

1. *Analys av den offentliga debatten*
Studien började med en analys av den offentliga debatten. Denna utfördes för att skapa en förståelse och för att generera frågeställningar till innehållsanalysen.
2. *Innehållsanalys av årsredovisningar*
Årsredovisningar från 18 svenska företag analyseras för att se hur praxis på området ser ut.

Figur 3.1: Undersökningens indelning i två delar, studerandet av den offentliga debatten och innehållsanalys av årsredovisningar.

3.5 Källkritik

Syftet med källkritik är att bestämma om de källor som använts mäter det de utger sig mäta, om de är fria från slumpmässiga mätfel samt om de är väsentliga för forskningsfrågan (Eriksson och Wiedersheim-Paul, 2001). Denna studie har i stor utsträckning behandlat redovisningsreglering. Medvetenheten om att detta är ett område i ständig förändring gjorde att användandet av en empirinära, induktiv metod varit det enda aktuella. Tyngdpunkten i studien har legat på just empirin och litteraturen har främst använts för att tolka de resultat som framkommit ur denna. Empirin har bestått av artiklar men även av hemsidor hos de aktuella organisationer som är inblandade i debatten (IASB, SEC m.fl.) samt årsredovisningar.

Den grundläggande arbetsmetoden för källkritik bygger vanligtvis på de fyra elementen identifikation av källorna, samtidskriteriet, tendenskriteriet och beroendekriteriet. (Alvesson och Sköldberg, 1994) Nedan följer dessa fyra element samt en redogörelse för huruvida ”kriterierna” uppfyllts i denna studie.

- **Identifikation av källorna**

Den största delen av de skriftliga källor som använts kommer från artiklar ut vetenskapliga tidsskrifter. Artiklar är skrivna i ett visst syfte, de vill bevisa eller förklara någonting. Författaren har ett intresse av att påverka läsaren åt ett visst håll vilket kan ses som negativt ur källkritikssynpunkt. Artiklar ansågs detta till trots ha gett den bästa och mest

aktuella informationen om hur situationen ser ut inom redovisningsområdet. Teoriböcker och undervisningslitteratur uppfyllde inte kraven på denna studie på grund av att den handlar om en förändringsprocess. De sågs inte som tillräckligt aktuella. Denna risk identifierades redan innan undersökningens start och har vid studerandet av artiklar hållits i åtanke. Försök till att motverka eventuella negativa effekter till följd av detta har gjorts genom studerandet av fler artiklar inom samma ämnesområde. På detta sätt anses de negativa effekterna ha minskats.

Även hemsidor från bland annat SEC och IASB har använts. Genom att gå till ursprungskällan minskas risken för feltolkad information. Vid innehållsanalysen av årsredovisningar har företagens eget upprättade årsredovisningar använts. Inget annat alternativ fanns på denna punkt.

- **Samtidskriteriet**

Även här hänvisas till användandet av artiklar från kända vetenskapliga tidskrifter. Teori och undervisningslitteratur har helt uteslutits i alla kapitel utom i metodkapitlet. Även detta beror på att det som undersöks är en förändringsprocess. Även om en del av artiklarna är ett antal år gamla ansågs inte ren lärobokslitteratur ge en tillräckligt nyanserad bild av situationerna som utspelat sig under redovisningens utveckling.

Vid innehållsanalysen av årsredovisningar har företagens aktuella årsredovisningar använts. 2005 års årsredovisningar kom ut endast någon månad före denna undersökning började och ses därför som högst aktuella.

- **Tendenskriteriet**

Risken med att använda artiklar är att författarna vill bevisa någonting med sin artikel. Majoriteten av artiklarna är internationella. En del av dem är därmed skrivna i andra syften än att undersöka just svenska förhållanden och det är möjligt att dessa författare har en viss vinkling. Samtliga artiklar som använts kommer från vetenskapliga tidskrifter såsom *Accounting Organizations and Society*, *Accounting Horizons*, *Critical perspectives on accounting*, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, *Scandinavian Journal of Management* och *The European Accounting Review*. Användandet av artiklar som publicerats av ledande tidskrifter anses ha minskat risken för att råka ut för författare som har publicerat kraftigt missvisande information.

- **Beroendekriteriet**

En del av de forskare som skrivit de artiklar som använts har tidigare arbetat ihop med varandra. Genom att använda fler artiklar som behandlar liknande områden och att dessutom se till att de är skrivna vid olika tidpunkter, anses de eventuella negativa effekter av att samstämmiga källor är beroendet av varandra ha minskat.

3.6 Kapitelsammanfattning

I detta kapitel har det redogjorts för de förhållningssätt och metoder som använts i denna studie. Det positivistiska synsättet har länge haft en stor påverkan på redovisningsforskningen. Men redovisning och framför allt redovisningsutvecklingen är ett komplext område och positivismen blev på grund av sin naturvetenskapliga karaktär svår att applicera här. För att istället skapa en förståelse användes det humanistiska synsättet. Inom ramen för humanistiska synsättet ligger både det tolkande hermeneutiska synsättet och fenomenologin. Hermeneutiken är subjektiv och förförståelser har medvetet använts för att tolka materialet. Undersökningen är fenomenologisk i det att ett fenomenets verkliga natur uppmärksammas och beskrivs. Den subjektiva upplevelsen har alltså varit utgångspunkten. Studien är induktiv i det att fenomenet har närmats utan några förutsättningar och klara hypoteser. Avsikten har varit att hitta ett mönster i redovisningsutvecklingen och undersökningen kan således även räknas som kvalitativ.

I början av studien utgjorde den skriftliga offentliga debatten källan till kunskap. Genom denna erhöles en förförståelse till problemet och de konkreta problemområdena kunde fastställas. Efter det gjordes en innehållsanalys av VD orden i 18 svenska företags årsredovisningar. Studerandet av vetenskaplig litteratur lades avsiktligt till slutet av studien på grund av att ett öppet förhållningssätt eftersträvades. Undersökningen är inspirerad av det som Glaser och Strauss (1967) kallar för *grounded theory*. *Grounded theory* är en form av empiricism, vilket betyder att slutsatserna till stor del består av de erfarenheter som görs inom området. Den teoretiska ramen för detta har tillämpats men inga nya teorier har genererats.

4 Den offentliga debatten om öppenhet i årsredovisningar

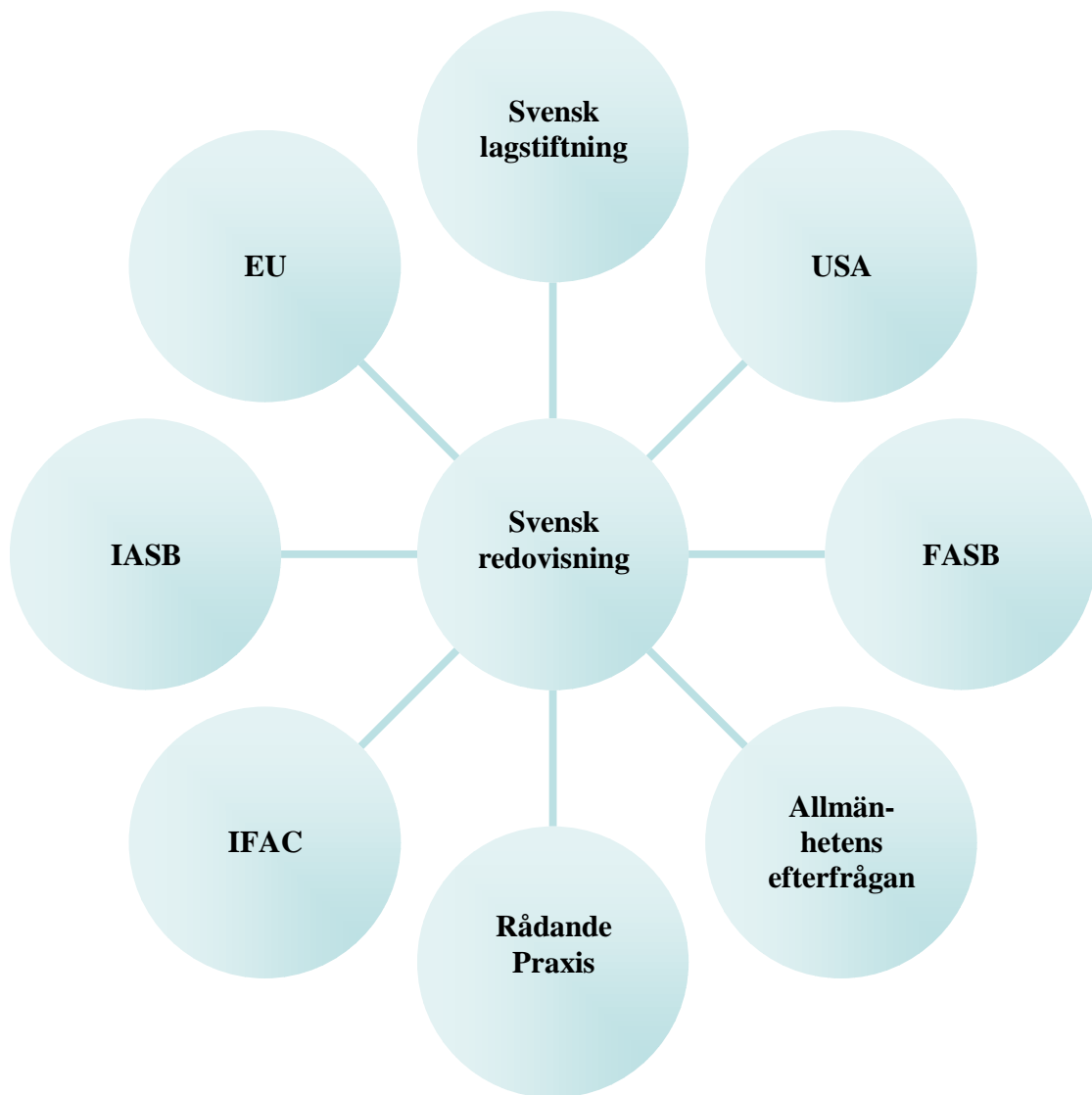
4.1 Inledning

I detta kapitel återges innehållet i den offentliga debatt som råder inom ämnet öppenhet i årsredovisningar. För att skapa en förståelse för vad som påverkar den svenska redovisningsutvecklingen inleds kapitlet med en beskrivning av omgivningen runt den svenska redovisningspraxisen. Efter detta följer information om regleringar på detta område i framför allt USA och Storbritannien. Även IASB:s och FASB:s roller i sammanhanget behandlas.

4.2 Den svenska redovisningens omgivning

Redovisning är ett komplext ämnesområde. Redovisningens roll i samhället är omdebatterad och den är beroende av en mängd både nationella och internationella myndigheter och regler. (Jönsson, 1991) I detta kapitel ska ett försök göras till att kartlägga den omgivning och den debatt som förs i anknytning till den svenska redovisningen. Den offentliga debatten innefattar vilken roll de olika "intressenterna" runt den svenska redovisningen har, samt vilken påverkan de tillåts ha på Sveriges redovisningsutveckling.

Figuren på nästa sida visar att debatten långt ifrån är enkel och att utvecklingen inom redovisningsområdet ständigt är i rörelse. Situationen förändras allteftersom de olika "intressenterna" fattar diverse beslut. Det är som framgår av figuren många skilda intressen som ska tas tillvara på.

Figur 4.1: Komplexiteten i den svenska redovisningsutvecklingen. Redovisningen påverkas bland annat av dessa grupper och intresseområden och tvingas ständigt att anpassas efter rådande situation. (Källa: egen)

4.3 Reglering av öppenhet i USA -*Sarbanes-Oxley Act*

Det som händer inom redovisningen i USA påverkar nästan alltid Sverige på ett eller annat sätt. Sommaren 2002 antogs en ny lag om öppenhet i USA; *Sarbanes-Oxley Act*, *SOX*. Denna lag uppkom på grund av de många redovisningsskandaler som inträffat på sistone. Den syftar till att öka transparensen i amerikansk redovisning och att skydda investerarna. Lagen har fått en hel del kritik och fler följer än vad upphovsmakarna räknade med då de först utfärdade den. (Svernlöv och B:son Blomberg, 2003) Lagen har även fått effekter i många andra länder än i USA och har påverkat både Europa och Sverige på olika sätt. För att få en bättre förståelse för grunderna till resten av kapitlet ges här en kort genomgång av den nya amerikanska lagen.

Det var den 30 juli 2002 som George Bush skrev på lagförslaget om SOX. Namnet *Sarbanes-Oxley Act*, kommer efter lagens upphovsmakare, Paul Sarbanes och Mike Oxley. (Lagförslaget arbetades fram av kongressen, under ledning av Mike Oxley, på uppdrag av senator Paul Sarbanes.) Syftet med lagen var i första hand att återställa investerarens förtroende för aktiemarknaden, efter den senaste tidens många redovisningsskandaler. Investerare måste kunna vara säkra på att kvaliteten på finansiella rapporter och annan information som företagen lämnar till aktiemarknaden håller en hög standard. Enligt upphovsmakarna får det inte heller vara något tvivel om att informationen som lämnas av företag överensstämmer med verkligheten. Detta menar de ska uppnås genom fyra huvudsakliga åtgärder:

- Strängare krav på redovisning och information till aktiemarknaden
- Högre krav på revisorers oberoende och professionalism
- Krav på interna strukturer för revision och informationslämning till marknaden
- Strängare straff för brott mot lagen

SOX ska tillämpas på:

”...alla företag som har registrerat aktier eller ADR (*American Depository Receipts*) på en amerikans börs eller marknadsplats som har initierat ett förfarande för att erbjuda värdepapper för spridning till en bredare krets i USA.” (ur Svernlöv och B:son Blomberg, 2003)

Lagen omfattar således ett antal svenska företag som har aktier som handlas med i New York. Officiellt sett måste dessa företag följa lagen från den 15 juli 2006.

Som framgår av de fyra punkterna ställer SOX nya krav på företags finansiella rapportering. Bland de viktigaste nyheterna märks två nya intyg som företag måste utfärda i samband med årsredovisning och delårsrapporter.

1. I varje årsredovisning och kvartalsrapport ska bolagets VD och ekonomichef intyga att de granskat rapporten och att den, såvitt de vet, inte innehåller några oriktigheter eller att information som har väsentlig betydelse för företagets framtid inte har försummats. Rapporten får inte vara vilseledande. VD och ekonomichef ska även intyga att redovisningsinformationen, såvitt de känner till, ger en rättvis bild av bolagets finansiella ställning och rörelseresultatet för den tid som rapporten avser. (Svernlöv och B:son Blomberg, 2003)
2. Bolagets VD och ekonomichef ska till varje årsredovisning och kvartalsrapport bifoga ett intyg om att rapporterna till fullo uppfyller de krav som finns i *the Exchange Act* och att den information som finns i rapporten i all väsentlighet ger en rättvisande bild av företagets finansiella ställning och rörelseresultat. (Svernlöv och B:son Blomberg, 2003)

SOX har inte fått ett bra mottagande från övriga världen. (Svernlöv och B:son Blomberg, 2003) Även om syftet med SOX i grund och botten är gemensamt med det för den svenska koden för bolagsstyrning, (som kommer att behandlas i nästa avsnitt) så ligger en stor skillnad i att denna innehåller så mycket mer detaljer. Arbetet med att införa lagen har enligt revisionsföretaget Deloitte (2006a) inneburit mycket höga kostnader för många svenska företag. Företrädare för EU påpekar även att det märks tydligt på lagen att den har upprättats förhastat, och inte varit nog genomtänkt. EU har själva kritiserats för att agera för långsamt efter bokföringsskandalen men svarar nu på detta med att de i varje fall inte gör samma misstag som i USA, och syftar på upprättandet av SOX. (Svernlöv och B:son Blomberg, 2003)

Sammanfattningsvis kan sägas att även om syftet med SOX är bra och den innehåller vissa fördelar, så är det många områden i den som kan ifrågasättas. SOX har fått många biverkningar för såväl amerikanska som utländska aktörer. Lagen tillkom under stor tidspress och har blivit rejält kritiserad för detta, inte minst av EU. Svernlöv och B:son Blomberg (2003) identifierar många negativa konsekvenser som SOX antagligen kommer att leda till i framtiden. Bland annat hävdar de att riskerna för omfattande rättstvister för dem som omfattas av SOX kommer att öka drastiskt. Detta gäller såväl ledande befattningshavare och deras företag som för revisorer och deras revisionsbyråer. Frågan är om lagstiftarna, vid lagens upprättande, fullt hade förstått storleken av alla biverkningar lagen skulle leda till.

4.4 Bestämmelser om öppenhet i Europa

4.4.1 Ministerrådets direktiv om årsbokslut

Även inom EU har den senaste tidens företagsskandaler uppmärksammats. Dessa har gjort oss uppmärksamma på frågor om ledning och styrelseledamöter och deras ansvar gentemot investerare. (EU Kommissionen, 2004) För att öka förtroendet för europeiska företags årsredovisningar behöver aktieägare och andra intressenter förses med en tillförlitlig, heltäckande och lättillgänglig information. Detta är både Europeiska Kommissionen, Europaparlamentet och Ministerrådet (Europeiska Unionens råd) överens om. Kommissionen har därför upprättat en EU-ram som bland annat behandlar effektivare bolagsstyrning samt ett kollektivt ansvar för ledning och styrelseledamöter. Handlingsplanen för en modernare bolagsrätt och effektivare företagsstyrning i Europeiska unionen antogs i maj 2003.

Den senaste tidens skandaler gjorde att det var nödvändigt med snabba åtgärder. Redan i oktober 2004 utfärdades därför förslaget om ändring av Ministerrådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG om årsbokslut. I förslaget behandlas bland annat införandet av en årsberättelse om företagsstyrning i europeiska företags årsredovisningar. Kommissionen menar att den europeiska kapitalmarknadens investerare har rätt att lära känna vad företag använder för metoder i sin bolagsstyrning. Varje börsnoterat företag måste nu därför lämna information om sina metoder för detta i en årsberättelse som utgör en egen avdelning i årsredovisningen. En annan del av förslaget behandlar det kollektiva ansvaret för alla styrelseledamöter. Kommissionen föreslog att alla medlemsstater ska begära att dessa personer är kollektivt ansvariga inför företaget. Styrelseledamöter och ledning är således nu ansvariga för, och skyldiga att tillhandahålla årsredovisningar och annan central information. Detta handlar även om sådant som inte rör ekonomin. Förslaget har antagits av Europaparlamentet och Ministerrådet och gäller nu i samtliga medlemsländer. (EU Kommissionen, 2004)

4.4.2 Den svenska koden för bolagsstyrning

”Mer rationellt handlande av ägare, styrelser, ledningar och revisorer ger bättre företag med en starkare grund för avkastning och sysselsättning och därmed för tillväxt och välstånd.” (Åsbrink m.fl., 2004)

I december 2004 presenterades enligt EU direktivet den Svenska Koden för Bolagsstyrning. (Kollegiet för svensk bolagsstyrning, 2006) Arbetet med denna började år 2003 då en Kodgrupp tillsattes av Förtroendekommissionen tillsammans med ett antal andra organ och organisationer från näringslivet. Kodgruppens förslag har omarbetats av Erik Åsbrink och 16 andra personer, och det var de som presenterade den slutgiltiga versionen den 16 december 2004.

Syftet med koden är att den är tänkt att bidra till en starkare självreglering och bättre bolagsstyrning inom näringslivet. Den ska stärka aktieägarnas kontroll över företag och investerare ska kunna vara säkra på att de får, eller åtminstone har möjlighet att få, med alla viktiga aspekter i beräkningen då de fattar diverse beslut. Erfarenhet visar att risken för dåliga beslut minskar då det finns strukturerade processer med regler för hur beslut ska fattas, och framförallt då öppenheten är stor gentemot omvärlden. (Åsbrink m.fl., 2004) Detta ökar även förtroendet för företagen. Välskötta svenska företag ligger i allas intressen då de attraherar både kapital och kompetens till Sverige.

Eftersom det kan ta tid för företag att anpassa sin styrning till koden så kommer den att införas stegvis. Till en början gäller den företag noterade på Stockholmsbörsens A-lista samt de företag på O-listan med ett marknadsvärde över tre miljarder kronor. Dessa företag började tillämpa koden den 1 juli 2005. Om några år är det meningen att koden ska tillämpas av samtliga noterade svenska företag.

Enligt Åsbrink m.fl. (2004) grundar sig de senare årens ökade krav på öppenhet i redovisning delvis på de skadliga händelser och skandaler som skett, kanske främst i USA. I Sverige kan även nämnas de reaktioner som kom från aktieägare och allmänhet när sekelskiftets börsbubbla sprack och det visade sig att många ledande svenska företag hade problem med både strategi, omdöme och sunt förnuft. Det är dels för att motverka problem i företag som den svenska koden för bolagsstyrning nu tillämpas. Dels är det också för att Sveriges internationella konkurrenskraft ska bevaras. Det har på senaste tiden utvecklats många koder för bolagsstyrning i världen (efter EU:s beslut inte minst i Europa). Koden är även mycket viktig för att locka utländska investerare. Internationella investerare bedömer nämligen att marknader som har tydliga koder utarbetade innebär en mindre risk.

Den svenska koden har så långt som möjligt anpassats till EU:s regler och till det som bedömts vara internationell standard för liknande koder. Våra svenska förhållanden har dock gjort att det behövdes en del specifikt svenska regler. Vid jämförelse med den anglosaxiska världen så har exempelvis den svenska Aktiebolagslagen, ABL en delvis annorlunda roll. ABL har även en annorlunda ansvarsfördelning mellan bolagsstämman, styrelse, ledning och revisorer. Sverige har en koncentrerad ägarstruktur där noterade företag oftare har en eller ett fåtal huvudägare vid sidan av många mindre aktieägare.

Grunden i Svensk kod för bolagsstyrning är att aktiva och ansvarstagande ägare ska ha goda villkor. Det behövs en sund maktbalans mellan ägare, styrelse och ledning och det fordras därför en tydlig roll- och ansvarsfördelning inom företag. Öppenhet kan många gånger förhindra maktmissbruk och överdrifter och är således också en grund för förtroende. En god bolagsstyrning definieras av Åsbrink m.fl. (2004) enligt nedan:

”...företag ska styras med alla aktieägares intresse av att få en bra avkastning på det egna kapitalet som en bra ledstjärna”

Åsbrink m.fl. (2004) menar att bolagsstyrning bör utformas på så sätt att förtroendet för svenska företag, och hela det svenska näringslivet, främjas. Svensk kod för bolagsstyrning är framför allt en kod av näringslivet för näringslivet. Koden kommer inte bli föremål för lagstiftning eller några andra åtgärder från regering och riksdag.

Även om syftet med den svenska koden för bolagsstyrning är generellt accepterat och anses som bra, har den som många andra regleringar och bestämmelser, mött en del kritik. Den huvudsakliga kritiken har framför allt varit följande:

- *svårigheterna för mindre noterade bolag att omedelbart anpassa sig*
- *avvikelser från internationell standard*
- *valberedningens ställning samt*
- *möjligheten för ägare i styrelsen att delta i förberedelserna inför bolagsstämmans val av styrelseledamöter.*

Annan kritik har innefattat att koden innehåller för många detaljer och onödiga ”pekpinningar” samt överlappningen av Aktiebolagslagen. Enligt kodens punkt 2 ska styrelse och VD omedelbart före underskrivningarna intyga att årsredovisningen, såvitt de vet är upprättad i enlighet med god redovisningssed, att uppgifter i redovisningen stämmer med faktiska förhållanden samt att ingenting väsentligt som

skulle kunna påverka den bild årsredovisningen har givit av företaget, har utelämnats. Med tanke på det ansvar som styrelsen redan har för företagets årsredovisning genom Aktiebolagslagen, ABL kan ett sådant intygande tyckas onödigt. Kravet på underskrift har hämtat inspiration från den ovan behandlade *Sarbanes-Oxley Act*. Även enligt denna ska i varje årsredovisning både bolagets VD och ekonomichef intyga att de granskat rapporten och att den, såvitt de känner till, inte innehåller några felaktiga uttalanden. De ska även intyga att rapporten inte undanhåller information om väsentliga förhållanden som är nödvändiga för att rapporten ska ge en rättvis bild av företaget. (Svernlöv, 2005a)

Koden innehåller inga regler om sanktioner mot den eller de enskilda styrelsemedlemmar eller den VD som trots att bolaget valt att tillämpa Koden, inte skriver under intygandet. Det finns inte heller några sanktioner mot den som intygat något som inte är sant. Svernlöv (2005a) tror därför att det är tveksamt om underskriftsmeningen kommer att leda till att styrelseledamöter och VD vidtar några extra åtgärder innan de skriver på årsredovisningen, jämfört med vad de gjorde innan Koden tillämpades.

Revisionsföretaget Deloitte har sedan 1993 utvärderat svenska företags redovisning av frivillig information. 2004 års undersökning visade att den tidigare trenden med ökad frivillig information i företags årsredovisningar fortsätter. Deloitte undersöker de företag som är noterade på Stockholmsbörsens A-lista och många av dessa företag uppfyllde redan 2004 Kodgruppens utarbetade förslag till svensk kod för bolagsstyrning. Samtidigt påpekar de att det fortfarande råder en stor skillnad mellan den mest välutvecklade och den minst välutvecklade årsredovisningen inom området.

4.5 Berättande delar i årsredovisningar

4.5.1 Det svenska VD ordet

Det finns många olika sätt få fram finansiell information. Den lagstadgade finansiella informationen ses ibland som begränsad på grund av att redovisningsstandarder godkänner så många olika tillvägagångssätt att få fram den på. Ett företags redovisade finansiella information är till stor del beroende av vilka beräkningsmetoder som används och vilka antaganden som gjorts. Företag använder ofta olika sätt och det är inte alltid de anger vilken metod som varit aktuell var. Även om jämförelser ständigt görs mellan företag är det ibland svårt att göra meningsfulla sådana på grund av ovanstående faktum.

De berättande delarna i en årsredovisning är fördelaktiga eftersom de på ett sätt kan komma från denna ytlighet. "Berättelserna" skildrar istället drivkrafterna bakom ett företags resultat, från bakomliggande intäkter och kostnader till företagets strategier och visioner. De berättande delarna av årsredovisningar är enligt bland andra Henderson (2004) på grund av detta långt viktigare att lägga tid och kraft på än de finansiella påståendena. Investerare har lättare att ta till sig och förstå denna sorts information än exempelvis siffrorna i resultat- och balansräkningen.

VD ordet är den del av årsredovisningen där företagets VD eller koncernchef ger en överblick över året som gått. Här kan investerare se vad som varit det mest elementära under året och var fokus har legat. VD ordet fokuserar ofta på det översiktliga läget och på framtida planer och strategier. VD ordet sägs ibland utföras till förmån för de "vanliga" intressenterna, medan de rent finansiella delarna finns till för de mer kunniga analytikerna. Henderson visar i en undersökning att hela 48 % av årsredovisningsläsarna lägger tid på VD ordet jämfört med 28 % på resultaträkningen, och endast 17 % på balansräkningen!

Även om det kan tyckas att en VD ofta har en tendens att överdriva åt det positiva hållet så går det enligt Aerts (2001 ur Henderson, 2004) att utskilja från VD ordet om ett företag presterat bra eller dåligt. VD ordet kan således hjälpa investerare att uppmärksamma att någonting inte står rätt till. Ett exempel är Enrons brev till aktieägarna i deras årsredovisning från år 2000. Visserligen är detta mycket positivt och det är svårt att urskilja någonting negativt om företaget bara genom att läsa detta. Men vid jämförelse av siffrorna i VD ordet med de siffror som finns i de finansiella delarna finns orsaker till att börja bli misstänksam. I brevet till aktieägarna har Enron en nettoinkomst på 1.3

miljarder dollar, medan motsvarande siffra i den reviderade finansiella delen endast är 979 miljoner dollar. Detta tecken borde göra att vaksamma investerare överväger att placera sina pengar någon annanstans.

I Sverige finns ingen reglering om VD ordet. Det är således inte något krav för svenska företag att upprätta ett sådant men ändå är det mycket vanligt förekommande i svenska årsredovisningar. Även andra länder har liknande information i sina årsredovisningar. Nedan följer en beskrivning av hur Storbritanniens och USA:s regleringsmakthavare valt att hantera denna sorts information. I båda länderna är det numera lagstadgat att ett ”VD-ord” ska återfinnas i årsredovisningarna samt även till viss del vilken information som ska återfinnas i detta. USA har haft reglering på detta område under en längre tid medan Storbritannien har infört det relativt nyligen.

4.5.2 Storbritanniens *Operating and Financial Review*

I Storbritannien måste alla börsnoterade företag tillhandahålla en så kallad *Operating and Financial Review*, OFR, i sina årsredovisningar. Tidigare har denna del varit frivillig men från april 2005 har den blivit obligatorisk för alla utom de allra minsta företagen. (Exportrådet, 2004 och Henderson, 2004)

År 2001 publicerade det brittiska *Department for Trade and Industry*, DTI en rapport där de fastslog att genomsynlighet och redovisning hos företagen måste förbättras. (DTI, 2000) Ett par år senare, år 2004, meddelade regeringen om den nuvarande lagen om krav på OFR för brittiskt noterade företag. OFR ska tillhandahålla en förbättrad kvalitativ, icke-finansiell och framåtblickande information om företagets verksamheter. (SustainAbility, 2005) OFR ska ge information om vilka prestationer företaget har åstadkommit och vilken position de har på marknaden. Den ska även ge information om vilka underliggande faktorer som kan påverka deras nuvarande och framtida marknadsposition. Specifikt menar standardsättarna att OFR ska innehålla:

- En förklaring av verksamheten
- Företagets mål och strategier
- En beskrivning av de resurser företaget har som påverkar deras affärsverksamhet, exempelvis ryktet, eventuell märkesstatus, FoU och marknadspositionen.
- Beskrivning av huvudsakliga risker och osäkerheter som företaget står inför.
- Beskrivning av kapitalstruktur och andra finansiella företagskaraktäristiska.

Eftersom mycket av denna information är kvalitativ betonas att OFR ska reflektera styrelsens syn på företaget. OFR ska vara föremål för granskning av företagens revisorer och dessa måste uppge om de anser att OFR stämmer överens med företagens redovisning eller inte samt om de upptäckt någonting annat som inte tagits upp och som de anser bör behandlas i OFR.

Den huvudsakliga anledningen till att OFR regleringen utvecklades var investerarnas behov. De behövde få tillgång till en bättre information att grunda sina beslut på, information som gjorde att de mer effektivt kunde bedöma företagens sannolika framtida Berättande information i årsredovisningar hade aldrig förut varit ett krav i Storbritannien (Henderson, 2004). DTI:s egen definition av målet med att införa krav på OFR lyder:

”...to enable users to assess the strategies adopted by the business and the potential for successfully achieving them.”

Med *users* har DTI uttryckt att de syftar till alla investerare/intressenter. Detta är ett faktum som blivit starkt kritiserat av bland annat medlemmar i CCAB (*Consultative Committee of Accountancy Bodies*). ICAEW (*The Institute of Chartered Accountants in England and Wales*) menar att OFR bör rikta sig främst till kunniga investerare. Även CIMA (*The Chartered Institute of Management Accountants*) håller med om detta. De tycker att mindre erfarna investerare kan använda sig av sammanfattningar och rapporter från analytiker för att tolka och sammanfatta OFR. CIMA hävdar också att OFR regleringarna bör vara principbaserade. Enligt dem finns det annars en chans för att OFR dokumenten utvecklas till att bli stela och standardiserade och skrivs utan någon egentlig eftertanke. CIMA påpekar att den mest användbara informationen visas då ledningen har valmöjligheter. (Henderson, 2004) CCAB organisationerna ser också en fara i att kravet på den specifika information som krävs i OFR kan leda till en uppräknings av information, där dokumentet endast blir en lista av olika fakta. De är rädda att Storbritannien kommer att gå i USA:s ”regelbaserade fotspår” då det gäller denna typ av information. Den amerikanska ”motsvarigheten” till OFR kallas förkortat för MD&A och behandlas nedan.

4.5.3 USA:s *Management Discussion and Analysis*

I USA kräver SEC att företag som står under dem ska ha en så kallad *Management Discussion and Analysis of Financial Condition and Results of Operations*, eller något kortare MD&A, i sina årsredovisningar. (Hooks och Moon, 1993a) Denna del ska innefatta information om företagets likviditet, kapitalresurser och verksamhetsresultat.

Kravet att alla företag som står under SEC ska upprätta en MD&A i sin årsredovisning kan spåras ända tillbaka till år 1968 (SEC, 2002). Resultaten av dessa tidiga MD&A var inte alltid så lyckade. De kännetecknades ofta av att specifika inkomst- och kostnadsförändringar endast följdes av en närmast mekanisk kommentar. (Haggis, 1982 i Hooks och Moon, 1993b) Enligt SEC (2003) är målet med att ha ett krav på MD&A delen i årsredovisningar följande:

- Att ge en berättande förklaring till företagets påståenden i de finansiella delarna av årsredovisningen som gör det möjligt för investerare att se företaget genom ledningens ögon.
- Att förbättra den totala finansiella öppenheten genom att tillhandahålla den omgivning i vilken den finansiella informationen bör analyseras.
- Att ge information om kvalitet, och eventuell förändringsbenägenhet på företagets resultat och kassaflöde, så att investerare kan bedöma sannolikheten att tidigare prestationer även indikerar hur de framtida kommer att se ut.

Kraven på vilket innehåll som ska återfinnas i MD&A har skrivits om ett antal gånger. Den nuvarande versionen av MD&A upprättades år 1977. SEC syftade då till att få en analys av de finansiella rapporterna som: "...gjorde det möjligt för investerarna att relatera till den finansiella informationen och till att kunna bedöma mängden, timingen och osäkerheterna i framtida kassaflöden." (SEC, 2003) Vid denna tidpunkt rekommenderade de också frivillig information i områden som påverkade kassaflödet och likviditeten, såsom planerade förvärv och finansiering, ledningens planer och mål, utdelningspolicy och kapitalstrukturpolicy. År 1980 utökades kraven till att MD&A delen måste innehålla all information som är nödvändig för att förstå företagets finansiella situation, ändringar i densamma och resultat av företags verksamhet inklusive kapitalresurser och likviditet. (SEC, 2003)

Den senaste stora diskussionen om MD&A hölls år 1989. Här poängterades vikten av öppenhet då det gällde kassaflöde och likviditet. Kravet att uppvisa en analys av både kort- och långsiktig likviditet och kapitalresurser upprepades. (SEC, 2003) På senare tid har det även utfärdats krav om inflationsinformation, trender och de osäkerheter som finns i företaget/branschen. Ledningen ska även blicka framåt och ge sin syn på vad framtiden kommer att innebära samt ge information om eventuella planer på sammangående. Det ska även ingå en redovisning av de olika segment ett företag består av.

Hur öppna har då amerikanarnas årsredovisningar blivit med hjälp av MD&A? Har standarderna inom området givit USA det resultat som SEC eftersträvar? Alan Beller, chef för SEC:s *Division of Corporation Finance* säger i ett tal år 2003 att:

“I think few people who have studied the subject would disagree with my assessment that the MD&A of too many companies is not informative when it comes to cash flow and liquidity. Too many companies merely repeat the information that is already apparent from the face of the statement of cash flows. There is clearly not enough analysis.”

Även en studie av Fortune 500 företagen i USA som SEC gjorde år 2002 ger oss anledning att tvivla. Denna studie undersökte finansiell öppenhet i företagen, inklusive MD&A. Undersökningen slutade enligt SEC (2003) med att de fick skriva brev till 400 av de 500 företagen för att begära en förbättrad öppenhet från dem... Och MD&A reglerna är ändå så populära bland analytiker tack vare att de bidrar till en sådan stor öppenhet (Henderson, 2004).

4.6 *Management Commentary*

4.6.1 MD&A vs OFR approach

Syftena med kraven på MD&A och OFR påminner mycket om varandra; öppenhet i redovisningen och underlättande för investerare vid beslutsfattning. Trots detta råder det en del skillnader mellan standarderna. MD&A styrs av en mängd regler och övervakas noga av SEC. USA har en mycket längre tradition av lagstadgad berättande information i årsredovisningar än Storbritannien. SEC kräver även information om en lista av specifika områden, vilket gör MD&A relativt lätt för revisorer att granska.

De brittiska företag som lyder under SEC genom exempelvis notering i USA klagar ofta på informationen som MD&A kräver. De anser att den bidrar till en stel, stereotyp och begränsad information. Det brittiska principbaserade synsättet har alltid förespråkats en sammanhängande och mer berättandefokuserad information. Förespråkare för MD&A hävdar att den amerikanska modellen möjliggör jämförelser på ett helt annat sätt än OFR. Vid diskussioner om risken för att företag utnyttjar kryphål i regelverket vid preciserade regler menar de att *Sarbanes-Oxley Act*, genom kravet på ännu mer detaljerad information, kommer att hindra sådana situationer från att kunna uppstå.

Debatten om MD&A eller OFR approachen är den bästa metoden är högaktuell i Europa just nu. IASB har nämligen startat ett forskningsprojekt angående denna typ av information i årsredovisningar; *Management Commentary*. Projektet är fortfarande i ett tidigt stadium så det är ännu oklart om det kommer att leda till införandet av en amerikansk-inspirerad, regelbaserad standard –eller om den principbaserade brittiska metoden kommer att användas. (Henderson, 2004) Än så länge är förslaget det enda som är helt klart.

4.6.2 IASB:s förslag

I oktober 2005 publicerades underlaget för diskussionen om att ta in ny företagsinformation i årsredovisningar. Förslaget kallas *Management Commentary* (MC) och syftar till att bättre tillgodose investerares informationsbehov. Informationen som IASB vill få in i MC liknar den som ingår i USA:s MD&A och Storbritanniens OFR.

Informationen i MC ska enligt IASB (2005) ge en förklaring till trender och faktorer som förklarar företagets utveckling. Det betonas dock att det inte ska handla om prognoser. Vad IASB strävar efter är en verbal diskussion om sannolikheten att dagens utveckling kommer att fortsätta även i framtiden. MC ska också förklara det resultat och den ställning som framgår av de finansiella rapporterna. Syftet med diskussionsunderlaget som lades fram var inte att ge förslag till exakt vilken information som en eventuell MC ska innehålla. Trots detta räknar IASB ändå upp ett antal huvudområden som de anser bör ingå i dokumentet:

- Information om den verksamhet som företaget bedriver
- Mål
- Strategier
- Viktiga tillgångar
- Viktiga risker
- Resultat
- Utveckling
- Prestationer. Hur väl företaget lyckats uppnå sina olika mål.

Vissa av ovanstående uppgifter ingår redan som krav i standarder i Europa. Detta gäller bland annat riskanalysen (som redan ingår i IAS 32). Frågan genereras således hur vi ska skilja informationen i MC från övrig information i årsredovisningen, samt var i redovisningen avdelningen om MC ska återfinnas. Tanken är att informationen i MC ska ge läsaren information som hjälper denne att knyta de finansiella rapporterna till företagets verksamhet och omgivning. Noterna i en årsredovisning har syftet att visa vad som ingår i olika poster. Om förslaget går igenom kan det således innebära att en del av den information som idag återfinns i noterna, kan komma att flyttas över till avdelningen för MC.

Rundfelt (2005b) anser att IASB:s förslag om MC är både balanserat och välskrivet. Det har mycket att ge och tar upp hur viktigt det är att undvika de grundfel som görs i många svenska och europeiska årsredovisningar. Förvaltningsberättelsen menar han exempelvis inte alls fyller sin funktion. Här upprepas ofta endast siffror från resultat- och balansräkningen. Syftet borde vara att sätta in siffrorna i ett sammanhang och att förklara förändringar samt att ge underlag för vad som kan komma att väntas i framtiden. Om detta kan åstadkommas med hjälp av MC så anser Rundfelt att vi har kommit en god bit på väg mot en öppnare och effektivare redovisning i Europa.

4.6.3 Möjlig standard runt MC

En stor fråga i sammanhanget är hur standarden runt det eventuella MC skulle utformas för att få en så effektiv reglering som möjligt. IASB har fyra förslag:

1. Ett tillägg till IAS 1.
2. En egen standard som endast behöver tillämpas av börsnoterade företag.
3. En standard som antingen det egna företaget eller exempelvis en nationell börs avgör huruvida den tillämpas.
4. En fristående serie av MC relaterade standarder vilka i likhet med det tredje alternativet inte skulle utgöra någon obligatorisk del av IFRS.

IASB rekommenderar något av de två sista alternativen, 3 eller 4. Skulle denna rekommendation bli slutgiltig skulle det betyda en tillämpning av samma lösning som Storbritannien tidigare hade. Deras OFR var fram till i april 2005 frivillig. Resultaten från detta var inte entydigt positiva. År 2002 gick exempelvis andelen företag som tillämpade OFR ner från 68 % till 61 %. (Rundfelt, 2005b)

Utvecklingen av en standard runt MC kommer antagligen vara avgörande för till vilken grad målet med MC kommer att nås. Det finns mycket lite litteratur att tillgå om utvecklingen av redovisningsstandarder men svenska Anja Hjelström är en av dem som studerat ämnet. Hon skriver att processen att skapa en ny redovisningsstandard ofta beskrivs som en rent politisk process där resultatet framställs som en kompromiss av många olika intressen. Hjelström menar att det är viktigt att inte enbart låsa fast sig vid den politiska processen. Även situationen som råder runt omkring upprättandet av den nya standarden är mycket viktig. Är frågan om standardens upprättande exempelvis en fråga i ett stort hav av andra frågor kan hela processen påverkas negativt. Det har således

en stor betydelse för slutprodukten i vilket sammanhang processerna sker. (Hjelström, 2005a) För att kunna utveckla en bra standard runt MC måste vi utreda på vad hemligheten bakom en bra redovisningsstandard är. Efter att mycket jobb har lagts ner och stora resurser använts i vid utvecklandet av standarder tycks delar av samhället alltid vara missnöjda eller kritiska till resultatet. Se till exempel införandet av *Sarbanes-Oxley Act* i USA. Här råder både stort missnöje och mycket kritik. Även brittiska OFR har fått kritik -och till och med den svenska koden för bolagsstyrning även om denna inte ens utgör lagstadgat krav. Enligt Hjelströms resonemang kan sådana situationer förklaras med att delprocesserna vid utvecklandet av standarder tillsammans bidrar till att slutresultatet blir långt och detaljerat, men för den skull inte klart och tydligt (-snarare tvärtom). Ta IFRS standarderna som ett annat exempel. Även de beskylls ofta för att vara svårbegripliga, och vissa delar även för att vara onödiga.

Hur ska vi då arbeta för att få fram ”bra” redovisningsstandarder? Då redovisningen har ett så oklart syfte är det egentligen omöjligt att svara på den frågan. Om en redovisningsstandard är bra eller dålig beror på vem man frågar och vad denne person anser är syftet med en redovisningsstandard. Hjelström hävdar att missnöje och kritik till redovisningsstandarder helt enkelt bottnar i att det inte finns något allmänt vedertaget syfte med redovisningsstandarder och således inte heller några väletablerade kriterier för hur dessa bör utvärderas. I avsaknad av sådana fokuseras istället på den bakomliggande processen. Européers missnöje med det amerikanska inflytandet på IASB är ett annat bra exempel på detta. (Hjelström, 2005a)

Utformandet av en eventuell redovisningsstandard inom MC området kommer antagligen att ha stor påverkan på redovisningsutvecklingen inom detta område. Eftersom det gäller en internationell standard är det av högsta vikt att förslaget till standard noga och grundligt gås igenom av berörda parter. Representanter från alla de länder som kommer att påverkas bör få möjlighet att uttrycka sin åsikt för att på så sätt försöka undvika missnöje och kritik och skapa en så effektiv reglering som möjligt.

4.7 Kapitelsammanfattning

Debatten om innehåll och öppenhet i årsredovisningar är mycket komplex. I detta kapitel har den omgivning som den svenska redovisningen verkar i försökt att klarläggas. Eftersom Sverige är ett sådant litet land kan vi omöjligt utveckla vår egen praxis inom området utan vi måste anpassa oss efter rådande krav från vår omgivning.

Framför allt USA, som har en ledande ställning då det gäller redovisningsutveckling, påverkar oss. Detta sker till största del genom vårt medlemskap i EU, och EU:s krav att vi ska tillämpa IASB:s regelverk, som i sin tur är påverkat av FASB. USA tog ett viktigt steg i regleringen av öppenhet genom upprättandet av *Sarbanes-Oxley Act, SOX* år 2002. Detta gjordes på grund av det behov de såg för att underlätta för investerare och för att öka öppenheten i amerikansk redovisning. EU följde i samma spår och ändrade år 2004 i rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG om årsboksslut. Europeiska företag måste nu bland annat införa ett särskilt avsnitt i årsredovisningen där de redogör för vilka metoder de använder vid sin bolagsstyrning. I Sverige infördes den så kallade svenska koden för bolagsstyrning senare samma år.

I svenska företag är det vanligt att det i den inledande delen av en årsredovisning finns ett så kallat VD ord. Här berättar VD eller koncernchefen om det gångna året. Det finns idag ingen reglering på området och det är således fritt för VD att ta upp det denne bäst tycker passar in i situationen. Studier har visat att hela 48 % av årsredovisningsläsarna väljer att lägga tid på VD ordet, jämfört med endast 17 % som ser till balansräkningen (Henderson, 2004). I USA finns reglering inom ett liknande område. Här ska ledningen diskutera året som gått och utsikter för framtiden i en så kallad MD&A, *Management Discussion and Analysis*. Även Storbritannien har nyligen infört en reglering på detta område. Deras OFR, *Operating and Financial Review* var fram till år 2005 frivillig men nu har även den blivit föremål för reglering. IASB har naturligtvis uppmärksammat denna utveckling och kom i oktober 2005 med ett förslag om införande av en liknande standard i Europa. Förslaget kallas MC, *Management Commentary* och informationen som är tänkt att ingå i denna har stora likheter med den amerikanska MD&A och det brittiska OFR.

5 Resultatredovisning och analys

5.1 Inledning

I detta kapitel sammanställs resultaten från den innehållsanalys som gjorts av 18 svenska börsnoterade företags VD ord. Kapitlet inleds med en beskrivning av det som framkom vid studerandet av VD orden och avslutningsvis sker en sammanfattande analys av det konstaterade resultatet.

5.2 Innehållet i svenska VD ord

5.2.1 Struktur

Trots att det i Sverige inte finns några bestämmelser om att VD:n ska skriva ett VD ord i företagets årsredovisning, fanns det i samtliga av de 18 företagen en avdelning där VD eller koncernchefen hade ordet. Denna del återfinns i början av årsredovisningen och består oftast av en eller flera bilder på VD:n, följt av tre till fyra sidor text där denne berättar om året som gått. Det var endast ett av företagen som avvek kraftigt från denna struktur. Detta företag hade ett VD ord på totalt 22 sidor och som förutom redogörelse för företagets verksamhet och finansiella resultat även innehöll en hel del produktbeskrivningar och vissa avsnitt som uppfattades som ren reklam.

Majoriteten av företagen har stort fokus på text i förhållande till siffror och sällan eller aldrig analyserades siffrorna längre än en eller två meningar. Huvuddelen av VD ordet ägnas åt företagets verksamhet, dess produkter och tjänster samt kundnyttan. Nedan följer en mer specifik beskrivning av den information som ingick.

5.2.2 Finansiella nyckeltal

VD ordet börjar oftast med en eller ett par meningar om hur (ofta fantastiskt) det gångna året har varit, följt av utvalda nyckeltal för att styrka detta påstående. Det råder ingen samstämmighet i vilka nyckeltal som tas upp. 67 % av företagen tar upp årets resultat, rörelseresultatet eller rörelsemarginalen och 22 % behandlar kassaflödet. Endast 11 % av företagen informerar om vinsten per aktie. Förslagsvis kan det vara så att företaget väljer de nyckeltal som de anser bäst speglar den önskade bilden av företaget och nöjer sig med att redovisa dessa.

17 % av företagen väljer att inte redovisa några finansiella nyckeltal över huvudtaget. Utmärkande för dessa företag är att de istället fokuserar starkt på någonting annat. Ett av företagen har exempelvis ett VD ord starkt fokuserat på sina kunder. Här står företagets produkter tillsammans med deras kundsatsningar i centrum. De poängterar gång på gång vikten av att ha konkurrenskraftiga kunderbjudanden och en god relation till kunderna. De diskuterar även marknaden, hur denna ser ut och eventuella osäkerhetsmoment inför framtiden. Varför företaget har valt att inte använda några finansiella nyckeltal är svårt att säga, då de ligger på medelvärden i de flesta av de variabler som har jämförts med övriga företag. Företaget är ett av de 18 bolagen som noterades senast på Stockholmsbörsen (år 1996).

Förutom ovanstående fanns det ytterligare två VD ord utan några finansiella nyckeltal alls. Båda dessa kommer från banker. Dessa två utmärker sig för det första genom att de är mycket kortare än genomsnittet. Det ena av dem är dessutom skrivet av den enda kvinnliga VD och koncernchefen. I detta VD ord läggs stor vikt vid företagets visioner. Hon poängterar det goda anseende företaget har, bland annat genom att beskriva några av de utmärkelser som tilldelats dem. Fokus ligger även på den ledande marknadspositionen och den höga ambitionsnivån inom företaget. Inte heller något av dessa två företag har utmärkande värden bland de tio variablerna förutom att det ena även det är noterat på Stockholmsbörsen relativt sent (år 1995).

I de fall där finansiella nyckeltal används är det sällan någon form av analys som åtföljer dem. I merparten av VD orden är nyckeltalen förlagda till början av texten och används i stort sett endast för att understryka kommentarer om hur väl företaget har utvecklats på utvalda områden. Det hade varit informativt om varje nyckeltal hade beskrivits mer utförligt istället för att endast nämnas i förbigående. Vad beror detta tal på? Hur såg talet ut året innan, och kanske tre eller fem år tidigare? Vid studerande av många årsredovisningar uppkommer känslan av att företagen endast uppvisar de siffror som gör att just deras företag framställs i positiv dager. Efterfrågan på marknaden eller på

företagets produkter, branschens år m.m. är olika för olika företag och också olika för de olika situationer som ett företag befinner sig i. Det är svårt för en läsare att göra en bedömning av företaget genom att endast se till ett nyckeltal utan tillhörande bakgrund. Det nuvarande användandet av finansiella nyckeltal gör även att jämförelsen företag emellan blir svår.

5.2.3 Risker och osäkerheter

Inom ramen för både amerikanska MD&A och brittiska OFR ligger bland annat att företagen ska behandla de osäkerheter och risker som bolagen ställts inför under året. Även de osäkerheter som framtiden innebär bör behandlas. Detta är svenska företag generellt sett dåliga på. Endast 16 % tar upp någon form av osäkerhet eller behandlar risker inför framtiden. I de fall där denna information ändå tas upp, handlar det i samtliga fall om osäkerheter som marknaden bjuder på, ett exempel är osäkerheten kring det framtida oljepriset.

I det företag som haft det svåraste året, (med ett P/E tal på 167, en vinst per aktie på 1.92 SEK och avkastning på eget kapital på 1 %) omnämns faktorer som ett prövande år, utmanande trender och den svaga europeiska ekonomin. Här görs ingen hemlighet av att året har varit motigt, även om fina ord har valts för att beskriva detta. I övriga företag, de som presterat medelresultat, är det svårare att urskilja de osäkerheter eller svårigheter som de har ställts inför under året. Med framtiden är det ännu sämre. En viss grad av osäkerhet i en verksamhet är naturligt. Marknaden och ökat tryck från konkurrenter kan vara exempel på osäkerheter som finns mer eller mindre hela tiden i ett företag. Det verkar dock som att denna sorts information i många fall utesluts.

5.2.4 Marknaden

Den marknad på vilken ett företag lever och verkar utgör ett viktigt informationsområde. Detta har de flesta företag uppmärksammat och över hälften av de svenska företagen behandlar denna information mer eller mindre.

Förslag på vilken information som kan lämnas om marknaden är för det första en övergripande beskrivning av hur marknaden ser ut. Sedan kan vissa områden behandlas mer specifikt, som vilka konkurrenter finns och vilka trender som råder just nu. Hur den

ekonomiska tillväxten ser ut på de aktuella marknaderna kan också vara intressant för en läsare att veta. Är efterfrågan på marknaden hög eller låg? Hur har resten av branschens år varit? Utförliga svar på åtminstone dessa frågor skulle ge VD ordsläsare en relativt bra grund att stå på. Majoriteten av företagen behandlar några av dessa ämnen men snittet ligger på att runt två till tre av de totalt sex ämnena tas upp (beskrivningen av marknaden, konkurrenter, efterfrågan på marknaden, trender, ekonomiskt läge och resten av branschens år). Finansbranschen är sämst på att informera inom detta område. 83 % av företagen i denna bransch behandlar ett eller inget av de sex områdena.

Hos 56 % av alla företag finns en beskrivning av marknaden. Ungefär hälften skriver om efterfrågan på marknaden medan bara 22 % nämner sina konkurrenter. Ingen nämner dem vid namn. De aktuella marknadstrenderna behandlas av 28 %.

5.2.5 Företagsspecifika frågor

Svenska företag är relativt duktiga på att beskriva sig själva och sina kunderbjudanden. 67 % beskriver sina produkter och tjänster mer eller mindre utförligt. I en del av VD orden upplevs att fokus har lagts helt och hållet på detta. Majoriteten av företagen, 87 %, berättar om sin marknadsposition, som för övrigt ofta är ledande.

De flesta av finansföretagen hänvisar till sitt anseende och sin status. De stärker detta med att räkna upp utmärkelser och betyg de erhållit från både diverse institutioner och från marknaden. Detta gör även konsumentvaruföretaget som beskrevs tidigare (det med det 22 sidor långa VD ordet). I detta VD ord varvas produktutveckling och diskussioner om varumärket med information om inköps- och tillverkningskostnader. Det bör även tilläggas att detta företag är det enda med en tydlig avskiljning av vad de åstadkommit de senaste fyra åren, var fokus har legat 2005 och vad som kommer att hända inom företaget den närmaste tiden. Det är endast ett fåtal av företagen som tar upp information om vad som gjorts under de senaste åren så denna uppdelning och klarhet var mycket uppskattad. Att se till vad som tidigare presterats är ett bra sätt att få information om ambitionen hos ett företag (eller för den delen även hos en privatperson). Även om en del av produktbeskrivningarna och reklamen kunde ha utslutits var detta ett informativt VD ord. Det gav även insikt i att två till tre sidor antagligen är för lite för Sveriges största företag att kunna ge en rättvis och informativ bild av sig själva och sin omgivning.

5.2.6 Företagsstruktur

För att skapa sig en bild av den värld som företag verkar i är det viktigt att ha kunskap om dess omgivning. Hur marknaden företaget verkar på ser ut har vi redan avklarat, liksom osäkerheter och risker. Men hur ser den närmaste omgivningen ut? Utökas den eller förminskas? Vilka samarbeten finns och med vilka parter? Hur ser det ut med nybyggen av fabriker eller kanske rent av avvecklingar? Många av företagen, 55 %, tar upp information om förvärv som de gjort under året medan endast 11 % nämner någonting om avyttring. 16 % behandlar de samarbeten som ingåtts under året, eller som finns sedan tidigare.

5.2.7 Interna processer

Bland den information företagen behandlar mest är kundnyttan utmärkande. Detta ämne behandlas av i stort sett alla företag. 39 % behandlar frågor som rör FoU, bland annat utveckling av befintliga och nya produkter och tjänster. Detta är främst företagen i industri-, råvaru-, hälsovårds- och konsumentbranschen. De som inte tar upp information om sin forskning och utveckling är således samtliga företag i finans-, telekommunikations- och tjänstebranschen samt 2 av de 6 industriföretagen.

28 % av företagen berättar om effektiviserings- och/eller besparingsprogram som har utvecklats under året eller meddelar om tidigare inrättade program och att dessa fortfarande är verksamma. Också inom detta område har majoriteten av finansbranschen valt att stå över.

Nästan samtliga företag avslutar sina VD ord med att tacka och lovprisa sina medarbetare för det gångna årets prestationer. Endast 28 % skriver dock om satsningar och fokus som läggs på personalen och på personalutbildningar av olika slag. 11 % berättar om de neddragningar på personal som har behövt göras.

44 % nämner sitt förslag till utdelningar till aktieägarna medan endast 11 % behandlar miljöfrågor.

5.2.8 Mål/Visioner

För att avgöra om ett företag presterat bra eller inte är det av stor vikt att veta vad bolaget strävar efter. Vad är syftet med deras verksamhet? Som aktieägare kan det tyckas elementärt att få reda på vad det är företaget vill uppnå i framtiden. VD ordet är en utmärkt avdelning för behandling av dessa ämnen men ändå tycks många företag bortse från dessa grundläggande fakta. Endast 39 % omnämner företagets vision och bara 22 % ser till och behandlar utveckling och prognoser för tiden som kommer efter nästa år. Knappt hälften av företagen är tydliga med vad som varit huvudfokus under året som gått och endast 28 % anger var fokus i företaget kommer att ligga under det kommande året.

De svenska företagen är så inriktade på att informera om ledande marknadspositioner, sina produkter och beröm och utmärkelser de fått, att de helt glömmer av det mest elementära i verksamheten. De glömmer av det som aktieägare och andra investerare behöver som grund för att kunna bygga och skapa sig en bild av företaget och dess ambitioner, de konkreta målen som företaget har.

5.3 Tankar om det svenska VD ordet

Även om VD ordet ännu inte utgör någon lagstadgad del i redovisningen så kommer den i detta avsnitt behandlas likställd med annan redovisningsinformation. VD ordet ingår i årsredovisningar och det är inte säkert att den ovane läsaren har full koll på vilka delar som är reviderade och vilka som inte är det. Informationen i hela årsredovisningen bör således hålla samma höga kvalitet och de delar som inte granskas av revisorer bör för den skull inte vara missledande på något vis.

Som misstänktes redan från början skilde inte de variabler som konstaterats för företagen dem särskilt mycket åt. Dessa företag räknas till Sveriges största och också till de mest betydande. De står alla under stor press från både aktieanalytiker och andra och måste således ligga i framkant på de flesta områden. Betydande avvikningar från struktur och innehåll annat än det som rapporterats ovan har inte funnits. Samtliga företag har ett VD ord i sin årsredovisning. Det är förlagt till de första sidorna i rapporten och det tar upp information som VD eller koncernchefen av någon anledning tycker är viktig att förmedla till sina intressenter. Det är på grund av dessa företags ledande positioner i Sverige som just de valts ut till denna studie.

Redovisningen används enligt bland andra Mellemvik m.fl. (1988) och Hjelström (2005a) som ett språk för att reducera osäkerhet. Vårt att poängteras är att redovisningen antagligen inte hade funnits utan osäkerheter, risker och konflikter. Utmärkande i de svenska VD orden är ändå den optimism som alltid tycks infinna sig. Det är svårt att urskilja skillnader mellan bolagen, om de presterat ovanligt bra eller bara medelmåttigt. För att beskriva ett år fyllt av motgångar använder exempelvis koncernchefen i ett av Sveriges största råvarubolag uttryck som "utmanande trender" och "ett prövande år". Det är viktigt att som företagsledare ta ansvar för en sämre prestation och inte bara skylla på externa faktorer där detta är möjligt. Företag borde satsa på att ge information om sina framtidsplaner, och speciellt vad de syftar att lägga sina pengar på eftersom denna sorts information fortfarande tycks vara ovanlig i Sverige. I framtiden kommer det antagligen vara de företag som är öppna i de flesta områden, och som rapporterar framgångar såväl som motgångar, som vinner det största förtroendet hos investerarna. Som Mellemvik m.fl. uttrycker sig: i Utopin finns inget behov för redovisning.

Det är bevisat att lönsamma företag gör mer lättlästa rapporter och använder sig av färre tekniskt avancerade termer och uttryck än de olönsamma. (Subramanian m.fl., 1993) Det kan därför vara värt för författaren av ett VD ord att förenkla språket där det är möjligt. Att skriva in sig i komplicerade redovisningstermer för att försöka dölja ett ofördelaktigt resultat är ingen bra ide. VD:n bör akta sig för att komma bort från flytet och den berättande strukturen eftersom detta är hela iden med att ha VD ordet i årsredovisningen. Det får absolut inte, istället för att vara en "berättelse", endast bli ett långt uppradande av fakta. När VD orden skrivs är tydlighet och ansvar grundläggande begrepp. Tydlighet för att bevara läsarens intresse och ansvar för att överhuvudtaget behålla läsaren. Kreativitet kanske imponerar på den del av läsarna som slutar att läsa efter VD ordet. De läsare som även ser till siffror och de finansiella delarna skulle dock förlora förtroendet helt för företaget om det skulle framkomma att dessa två delar inte stämmer överens.

En risk som identifierats under studiens gång är den att VD orden kan komma ifrån sin uppgift att vara en ett språk och ett kommunikationsmaterial (som beskrivs av bland annat Hjelström, 2005a och Mellemvik m.fl., 1988) mellan företag och dess intressenter, och istället fungera som reklam. Det bör nämnas att så inte var fallet i något av företagen i denna studie. Vid en fortsatt avsaknad av reglering inom området kan sådana situationer mycket väl tänkas uppstå. Slutsatsen i Mellemvik m.fl:s studie är att redovisning huvudsakligen används för att kontrollera beteenden. Maktbegreppet blir därför centralt. Makt kommer från möjligheten att påverka attityder (Mellemvik m.fl. 1988) och ett företag med en oansvarfull VD kan mycket väl råka ut för försök från denne till att ytterligare utöka sin makt. Resultatet av detta skulle bli en minskning av investerarens förtroende och således också en minskning av VD ordets värde.

Många företag beskriver delar av affärsområden eller divisioner relativt specifikt, vilket är bra. Vad som saknas vid denna sorts information är en förklaring över företagets totala struktur eller något så enkelt som en figur över denna. Detta skulle bidra mycket till förståelsen för företagets affärsområden. Enligt både Jönsson (1991), Willmott m.fl. (1992) och Hayes (1983) ska redovisningen ge en bild av den situation företaget för närvarande befinner sig i. Tanken att redovisningsinformation ska vara en kartläggning av företagets organisation bör tillämpas även här. Nuvarande beskrivning av vissa affärsområden och divisioner kan lätt bli missvisande. Det skulle underlätta om företaget vid denna uppdelning även kunde göra en redogörelse för hur stor del samtliga affärsområden/divisioner svarar för av exempelvis den totala verksamheten. Om ett av affärsområdena beskrivs bör även de andra, åtminstone de största, också beskrivas för att minska risken för missvisande information. Information om hur företagets affärsområden och divisioner är uppbyggda återfinns med största sannolikhet i andra delar av årsredovisningen men för att underlätta för läsaren bör denna information, om än bara övergripande, även ingå i VD ordet.

Det är svårt att jämföra det svenska VD ordet med det brittiska OFR och det amerikanska MD&A. VD ordet saknar mycket av den analys som framför allt den amerikanska versionen innehåller och lutar således mer åt OFR strukturen. Svenska företag tycks informera om sådant som ser bra ut mot omvärlden och gräver inte ner sig i förklaringar och analyser om dåliga siffror och var dessa härstammar ifrån. I Sverige handlar det mer om produkter, tjänster och marknadspositioner än om finansiella nyckeltal och bakgrunden till dessa. Det kan egentligen ifrågasättas vad syftet med att nämna nyckeltalen i ett VD ord är, om inte orsaken till dem behandlas eller att information ges om exempelvis vilken nivå resten av branschen ligger på. De som är specifikt intresserade av nyckeltalsdata kan lätt hitta dem på andra platser i årsredovisningen. Hade det dock funnits en bestämmelse om att vissa utvalda nyckeltal skulle tas upp i VD orden skulle situationen hamna i ett helt annat ljus. Med en sådan bestämmelse skulle den jämförelse som eftersträvas av bland annat IASB och EU bli möjlig på ett helt annat sätt. Företagen skulle vara bundna att redovisa vissa utvalda siffror och inte som nu vara fria att ta upp vadhelst de tycker passar bäst. Eftersom redovisningsinformation avbildar den situation företaget befinner sig i (Jönsson, 1991 och Willmott m.fl. 1992) skulle de också (inte minst vid ofördelaktiga nyckeltal) lägga ner både tid och energi för att hitta möjliga orsaker och förklaringar till siffrorna. VD ordet skulle på detta sätt få mer av en analyserande struktur.

Med så många läsare som fokuserar på VD ordet kommer en reglering inom området snart att bli nödvändig. Som situationen ser ut idag är det i stort sett fritt fram för företag att skriva om vad de vill. Innan någon form av reglering kan komma till stånd är det av största vikt att ett allmänt vedertaget syfte med VD ordet fastställs. Som Hjelström (2005a) hävdar är det viktigt att börja med att klargöra grundläggande fakta. Vad ska VD ordet bidra till och till vem det ska vara riktat? Är det till den erfarna aktieanalytikern eller till medel Svensson som tycker att de finansiella delarna är svåra att förstå sig på? Om inte tillräckligt mycket fokus läggs på detta arbete kan vi komma att hamna i samma situation som varit fallet vid utvecklandet av många tidigare redovisningsstandarder, det vill säga att stora delar av samhället är missnöjda och ställer sig kritiska till utformningen. Fastställandet av ett syfte och en målgrupp är speciellt viktigt i dagens globala samhälle eftersom annars olika syften kan komma att utvecklas i olika länder. Detta skulle göra användningen av standarden onödigt svår.

När syftet med VD ordet är fastställt måste standardsättare finna en balans mellan att få företagen att redovisa relevant information samt att även bibehålla det flyt och den berättarkänsla som så många uppskattar. Det är viktigt att utvecklingen inte går mot att VD ordet blir monotomt och ointressant bara för att en reglering med diverse krav uppkommer. Om mycket fokus läggs på grundarbetet har vi bättre förutsättningar för att få en effektiv standard. En standard som redovisningsanvändare av olika slag kan relatera till. Det eventuella utformandet av en standard runt detta område kommer med största sannolikhet att ha en stor betydelse för VD ordets framtid.

Organisationer med intresse i redovisningsutvecklingen både i Sverige och utomlands strävar efter jämförbar information. (exempelvis IASB, FASB och EU) Om 48 % av årsredovisningsläsare väljer att läsa VD ordet är det konstigt att svenska standardsättare inte eftersträvar att göra det mer jämförbart. Chansen är nu stor att EU och IASB hinner före Sverige med detta genom förslaget på ett införandet av MC. Det kan tyckas märkligt att någonting som läses av så många inte är reglerat eller åtminstone är föremål för granskning av revisorer. För de läsare som väljer att läsa VD ordet istället för de finansiella delarna är det ju denna bild som ges av företaget och också den bild de grundar sina beslut på.

5.4 Kapitelsammanfattning

I detta kapitel har resultatet redovisats för den studie som gjorts av 18 svenska börsnoterade företag och innehållet som dessa har valt att ta upp i sina VD ord. Den offentliga debatten, som beskrevs i föregående kapitel, lade grunden för vilka specifika områden som togs upp och litteraturen har hjälpt till att analysera resultaten. Företagen valdes utifrån sin position som de största företagen på Stockholmsbörsens A lista (mest omsatta) sett från värdet på sin aktieomsättning. För att uppnå syftet med studien, att se var redovisningsutvecklingen är på väg inom detta område har de största och förhoppningsvis också vägledande företagen analyserats.

Innehållen i svenska VD ord behandlades utifrån områden som finansiella nyckeltal, risker och osäkerheter, den marknad de verkar på, interna processer, företagsstruktur, mål och visioner samt andra företagsspecifika frågor. Även struktur och form på VD orden har tagits upp. Sett från ett internationellt perspektiv skiljer det relativt mycket mellan det svenska VD ordet och framförallt det amerikanska MD&A men även det brittiska OFR. Eftersom VD ordet inte är reglerat saknas förmågan till jämförbarhet mellan företag. Företag är inte bundna att redovisa en viss sorts information utan kan välja ta upp den information de tycker passar bäst. Detta gör att ofördelaktig information sällan eller aldrig redovisas vilket är allvarligt eftersom det kan leda till missvisande information. Fokus i de svenska VD orden har legat på information om företagets produkter och tjänster, deras position på marknaden samt den kundnytta de erbjuder. Siffror används till största del endast för att förstärka faktum om att företaget har presterat bra det gångna året. Då VD ordet läses av 48 % av årsredovisningsläsarna, är det konstigt att det inte ännu är föremål för reglering eller granskning av revisorer.

6 Slutdiskussion

6.1 Inledning

Detta avslutande kapitel diskuterar de slutsatser som framkommit av studien. Resultaten kommer att sammanfattas och forskningsfrågan att besvaras. Med hjälp av litteraturen som behandlats i kapitel två kommer studiens teoretiska bidrag att fastställas och det kommer även att göras en reflektion över studiens utförande. Avslutningsvis presenteras några utvalda förslag på områden där fortsatt forskning vore intressant.

6.2 Forskningsfrågan besvaras

Bör innehållet i det nu frivilliga svenska VD ordet i årsredovisningar regleras?

Årsredovisningar blir allt längre och omfattar mer och mer information. (Henderson, 2004) Det är främst de berättande delarna som blir allt vanligare. I denna studie har specifikt det frivilliga VD ordet studerats. I VD ordet ges VD:n, som situationen ser ut idag, möjlighet att uttrycka i stort sett vad denne själv vill. Exempel på områden som kan behandlas är målet med företagets verksamhet liksom konkreta strategier och tillvägagångssätt för att ta sig dit. Ett välskrivet VD ord kan hjälpa en investerare i sitt beslutsfattande. Det ger en indikation på vilka ambitioner företaget har samt hur ledningen själva ser på sin verksamhet och dess utveckling. VD:n, om någon, borde vara den som sitter med mest information om hur utsikterna inför framtiden ser ut. I 2005 års VD ord från svenska företag ligger fokus ofta på mer konkreta informationsområden. Ämnen som återkommande tas upp är exempelvis information om företagets produkter och hur dessa har klarat sig på marknaden under det gångna året. Många företag tar även upp sin ledande marknadsposition och konstaterar att denna kommer att vara nyckeln till framgång även i framtiden.

Som läsare kan ibland upplevas att företagen har samlat ett visst antal positiva fakta, som utmärkelser de fått eller sin marknadsledande position, och detta ska sedan rymmas på VD ordets tre sidor. Det finns inga bestämmelser om hur långt eller kort ett VD ord ska vara men ändå tycks de flesta resonera att ju kortare desto bättre. Dagens VD ord ger således mycket lite utrymme för analys, och oftast inte mer än någon menings förklaring till var diverse påståenden och konstateranden kommer ifrån. Eftersom denna studie utgör en innehållsanalys av årsredovisningarna ger den inte svar på varför situationen ser ut som den gör, men en förklaringsfaktor kan vara avsaknaden av reglering inom området. Eftersom inga bestämmelser finns så finns det inte heller något utarbetat syfte med VD ordet och således inte heller någon målgrupp till vilka detta ord skrivs. Det kan vara prövande för en VD att utfärda detta brev som egentligen inte är riktat till någon speciell grupp. Vilken information som ska tas med blir en svår fråga och det kan vara det som är orsaken till VD orden ibland "sprettar" i sin information. VD:n vill antagligen öka att få med sådan information som är användbar för de flesta grupper i samhället. Det råder stor variation i vilken information olika intressegrupper i samhället eftersöker och det vore således bättre att inrikta sig på en specifik grupp. Detta skulle öka både sammanhanget och jämförbarheten i dagens svenska VD ord.

Eventuellt väntar snart en reglering av detta område genom EU och IASB. Mycket av det som IASB tar upp i förslaget om införandet av MC från oktober 2005 kan tyckas grundläggande för ett VD ord, men det är samtidigt områden som många svenska företag brister i. Förklaringar till konstaterade trender och utvecklingar samt till det rapporterade finansiella resultatet är information som skulle öka investerares beslutsförmåga avsevärt.

Globaliseringen i världen har i stor grad påverkat redovisningsutvecklingen. Standardsättare i hela världen har blivit involverade i olika sätt för att försöka minska de skillnader som råder mellan redovisning i olika länder (Tarca, 2004). För att underlätta för den internationella kapitalmarknaden och för de många företag som finns noterade i flera länder eftersträvas ett sätt att harmonisera kraven som finns i olika länder. Resultatet av detta har bland annat varit bildandet av IFRS standarderna, som börsnoterade svenska företag är bundna att följa. I dagens globala samhälle måste Sverige följa utvecklingen i resten av världen. Sverige är ett för litet land för att skapa sig en egen utveckling och att kunna leva efter den egna svenska praxisen.

USA anses vara det land som är ledande i världen då det gäller redovisningsutveckling. Enligt Ball, ordförande i IFAC, är USA den starkaste finansiella makten och det är ingen hemlighet att redovisningen i övriga världen går mot liknande lösningar som i USA (Precht, 2006). Det har nästan blivit en allmän sanning att det som händer i USA några år senare kommer till Europa. Detta resonemang kan tillämpas även i denna studie. En

diskussion från ledningen om företagets resultat och ställning samt analyser om orsaker till utvecklingen, och väntade resultat i framtiden, har ingått i amerikanska årsredovisningar sedan 1970 talet. Först på 2000 talet kom det till Europa. Storbritannien reglerade området år 2005 medan Sverige år 2006 fortfarande inte har några bestämmelser om ett VD ord. Med tanke på USA haft regleringar kring MD&A liknande information i över 30 år är det inte konstigt att utvecklingen nu nått oss i Europa. I Storbritannien har denna sorts information tidigare varit frivillig, precis som den är i Sverige i dag. Brittiska företag var dock inte så bra på att ta upp marknadstrender och framåtriktad information då de inte var tvingade att göra det, precis som svenska företag idag. Inte heller information om vilka underliggande faktorer som kan påverka resultatet behandlades i tillräckligt stor utsträckning innan regleringen.

DTI:s förhoppning är nu att, efter kravet har införts på OFR, genomsynligheten hos de brittiska företagen ska öka och investerare ska få ett bättre informationsunderlag. (SustainAbility, 2005) Efter analys av 18 svenska företag är bilden klar över att det även behövs en reglering inom området i Sverige. De svenska VD orden är visserligen trevliga att läsa men frågan är vad de fyller för syfte. Det finns inga uttalade syften med VD orden och vad som helst kan således ingå. Det råder relativt stora skillnader i utformning och vad som väljs att ta upp, vilket gör en jämförelse företag emellan i stort sett omöjlig. Hoppet ligger nu på IASB och deras förslag om införandet av *Management Commentary*.

Utformandet av en eventuell standard om detta område måste göras med stor omsorg. Som alltid vid utformandet av internationellt gångbara standarder finns många intresseområden att ta tillvara på. Olika länder har olika kulturer och dessa inverkar på sättet som vi redovisar. Människor från olika kulturer kan uppfatta en och samma sak på helt skilda sätt (Jönsson, 1991). Frågan vad som kännetecknar en bra redovisningsstandard är svår eftersom inte syftet med redovisningen inte är fullständigt klar (Jönsson, 1991, Puxty m.fl., 1987, Willmott m.fl., 1992 och Mellembvik m.fl, 1988). En bra redovisning borde kunna definieras som en redovisning som uppfyller sitt syfte. Och en bra redovisningsstandard, i sin tur, som en standard som gör att redovisningen uppfyller sitt syfte. Men med olika syften hos olika människor och i olika länder är det i nuläget inte möjligt att säga om vare sig en redovisning eller en redovisningsstandard generellt sett är bra eller dålig. Det relativt nya samarbetet mellan IASB och FASB borde således fokusera på just dessa frågor. Meningsskiljaktigheter kommer att uppstå i detta förhållande och det skulle underlätta om de var överens åtminstone om grundläggande fakta. De borde först och främst utfärda ”internationella syften” med olika delar av redovisningsinformation. Först efter det kan egentligen standarder börja utformas.

I Sveriges fall visades att finansbranschen skilde sig en del från de andra i vilken sorts information som valdes att tas upp i VD orden. Möjligtvis bör det vid utformningen av en eventuell reglering tänkas över vilken sorts information som behövs för bedömning av företagen i olika branscher. Det är inte säkert att samma information är användbar på alla branscher.

6.3 Bidrag till teorin

Redovisning används enligt Mellemvik m.fl., (1988) för att kontrollera beteenden. Staten, marknaden och föreningar vill av olika anledningar kontrollera företag och reglering spelar därför en viktig roll. Ny reglering uppkommer ofta som ett resultat av finansiella kriser av olika slag. Exempel på detta är Kreugerkraschen, Enron samt inte minst alla de senaste årens företagsskandaler med förskingring av pengar och stora fallskärmsavtal. Utvecklingen av reglering i världen kan därför ses som ett resultat av de krav på förändringar i företags beteende som stat, marknad och föreningar önskar. Om man ser det från andra hållet så innebär det att det behövs finansiella kriser för att redovisningsreglering ska uppkomma eller en redovisningsstandard förändras. Borde det inte istället vara så att regleringen förebygger de finansiella kriserna?

Under årens lopp har makten över regleringsmakten växlat mellan de tre aktörerna från Streeck och Schmitters (1985) modell; staten, marknaden och föreningar. Under 1930 talet hade exempelvis den svenska staten ett järngrepp om redovisningen i Sverige. Vid denna tidpunkt var redovisningen en kontrollfunktion och således också relativt ointressant för kapitalmarknaden. Detta har på senare år, med kapitalmarknadens framväxt, kommit att ändras. Från 1950 talet och framåt börjar vi exempelvis skönja mer öppenhet i redovisningshandlingar och på 1990 talet anser många att skiftningen till dagens kapitalmarknadsperspektiv på redovisningen tog plats. Fortfarande är det dock så att reglering har en tendens att uppkomma efter finansiella kriser.

Jönsson (1991) tar upp flera exempel på att reglering är som mest effektiv då den baseras på praktik och inte på teori. Ur detta resonemang måste vi i Sverige få marknaden och samhället mer involverad i redovisningen. Skulle redovisningen få en större roll i samhället och bli ett allmänt samtalsämne skulle det bli svårare för företag att manipulera med den. Regleringen skulle kunna utvecklas från den offentliga debatten, vilket är ett steg på vägen att förebygga finansiella kriser och skandaler. Det effektivaste sättet att förebygga någonting borde vara att skapa ett frivilligt beteende. Genom en utökad offentlig debatt skulle det skapas en gräns för vad samhället anser som moraliskt tillåtet.

Förhoppningsvis skulle då många av de som vill manipulera med redovisningen komma av sig långt innan det gått så långt att det lett till en företagsskandal eller till och med finansiell kris.

För att minska antalet redovisningsrelaterade företagsskandaler måste redovisningen utvecklas kontinuerligt. Den måste förutspå svagheter och således reagera innan det gått så långt att en kris uppstår. För att få en vidare bild av redovisningen och täcka fler områden borde stat, marknad och föreningar införa ett utökat samarbete då det gäller redovisningsreglering. Ett förslag är en ny institution som har till uppgift att bevaka och utvärdera utvecklingen av redovisningsstandarder. Det går dock inte att komma ifrån att Sverige är ett litet land och det är svårt för oss att påverka EU och IASB:s beslut gällande dessa frågor. Fokus borde således ligga på att driva den offentliga debatten framåt och att uppmärksamma vilka områden som är i behov av förändringar. Ett sådant samarbete hade varit positivt ur två synvinklar. Det leder dels till att engagera fler i redovisningen och det ger olika yrkesgrupper inblick i, och förhoppningsvis även förståelse för, varandras åsikter. Engagerandet av en större del av svenska föreningar i regleringen kan också göra att debatten blir mer tillgänglig för samhället. Om debatten representerade en större del av svenska folket kan även kunskaperna om redovisningen och dess effekter öka. För att överhuvudtaget kunna vara med i diskussionerna med EU och IASB är det av största vikt att Sverige enar sig kring en gemensam ståndpunkt. En ståndpunkt som representerar hela det svenska samhället.

6.4 Reflektioner över studiens slutsatser

Denna studie har haft ett induktivt förhållningssätt och en generalisering av empirin har således gjorts. Det kan naturligtvis ifrågasättas huruvida undersökningen kan vara föremål för generalisering då endast 18 företag studerats. En helhetsbild av Sveriges företag har inte erhållits men det är inte heller det som är syftet med studien. Syftet är att fastställa redovisningsutvecklingen inom området. För att göra detta anses att en bättre bild fås vid studerandet av de 18 ledande företagen, än om exempelvis de 50 eller 70 största hade undersökts. Med hänvisning till Deloitte's årliga studier om redovisning av frivillig information i årsredovisningar så råder det stora skillnader mellan de mest välutvecklade och minst välutvecklade årsredovisningarna hos företag noterade på A-listan i Sverige. Det är ju trots allt i de ledande företagens fotspår som resterande företag kommer att gå. De 18 största företagen anses ge en bra bild av var den svenska redovisningsutvecklingen är på väg.

Information om de undersökta områdena i VD orden har naturligtvis behandlats olika mycket av olika företag. Det kan tyckas orättvist att företag som gett riklig information om ett område likställs med ett som endast nämner ämnesområdet. Detta har motverkats genom att företag som endast har nämnt ämnesområdet i förbigående inte har fått någon ”poäng”. Området måste således ha behandlats någorlunda för att företaget ska räknas till dem som tagit upp ämnesområdet. Har området behandlats utförligt har dessutom en notering gjorts och detta har analyserats mer specifikt.

Syftet med denna studie har varit att analysera var Sveriges redovisningsutveckling är på väg och om innehållet i svenska VD ord bör regleras. Även om studien är induktiv och en förståelse eftersträvas så anses inte intervjuer ha givit studien samma resultat. Det som eftersträvas är att se informationen från investerare och andra årsredovisningsläsares synvinkel. Det har därför ansetts viktigare att fastställa hur informationen faktiskt har kommuniceras istället för att med hjälp av intervjuer analyserat bakgrund och orsak till varför en viss sorts information har tagits upp.

Inga faktiska observationer gjorts om till vilken grad informationen i årsredovisningarna stämmer överens med den verkliga situationen. För att få en studie av samma kvalitet som denna hade detta i stort sett varit omöjligt eftersom all tid då skulle ha gått åt till detta. Syftet med studien var inte heller att kolla företagens ärlighet. Fokus har istället lagts på att fastställa vilken typ av information de väljer att ta upp. Av samma skäl har det inte heller kontrollerats om företagen kommunicerar rättvis informationen. Om exempelvis ett företag har tänkt avyttra fyra verksamheter det nästkommande året så är det inte alls säkert att de nämner alla fyra. Det är mycket möjligt att de endast nämner planer på att avyttra en. Vinkling av information är saker man får se upp med (och antagligen räkna med) som läsare av frivillig information i årsredovisningar.

6.5 Förslag till fortsatta studier

Denna undersökning behandlar ett relativt nytt område. Det faktum att redovisningsutveckling är ett föränderligt område har bidragit till att undersökningen genererat lika mycket nya frågor än svar. Eftersom VD ord, i varje fall i Sverige, är ett så nytt fenomen, har flera områden som kan vara intressant att studera i framtiden identifierats. Nedan presenteras ett urval av dem.

- **Alternativ 1**

Istället för att lägga fokus på hur VD:n utformar sitt VD ord skulle undersökningen kunna handla om olika grupper i samhället och vad dessa anser om informationen i årsredovisningar. Vilka områden vill de ha information om och vilka delar läser de inte alls? Med kapitalmarknadens framväxt har ett ökat intresse för innehållet i årsredovisningar växt fram i samhället. För att bibehålla detta intresse måste årsredovisningen även i framtiden fortsätta att göras mer användarvänlig. Med användarvänlig menas inte bara att utöka texten och utrymmet för de berättande delarna, utan även att öka möjligheten till jämförbarhet. Vilken information efterfrågas av kapitalmarknaden och i vilken utsträckning? Hur informativa tycker vanliga aktieägare att de olika årsredovisningsdelarna är?

- **Alternativ 2**

Det skulle även vara intressant att mer ingående studera ett eller ett par företags VD ord. Här skulle istället för en innehållsanalys, intervjuer kunna användas. Det vore intressant att se hur mycket tid och energi som läggs på utformandet av VD orden samt vilken information som eftersträvas att få med. Till vem skriver en VD sitt VD ord? Är det till den erfarna aktieanalytikern som jämför de valda orden med siffrorna i redovisningens finansiella delar, eller är det till den medelmåttigt kunnige aktieägaren, som anser att de finansiella delarna är för svåra att förstå sig på?

- **Alternativ 3**

I Storbritannien har nyligen regleringen om *Operating and Financial Review*, OFR, trätt i kraft. Denna del har även tidigare funnits i brittiska årsredovisningar men då, liksom fallet är i Sverige nu, inte varit ett krav. Hur har regleringen påverkat informationen från företagen i OFR? Information om detta är av högsta intresse om en reglering av VD ordet skulle bli aktuell i Sverige/EU. Vad uppfattas som positivt med regleringen och finns det några negativa effekter. Vad bör standardsättare i Sverige/Europa tänka på vid utformandet av standarden? Vi vill behålla den berättande strukturen men vill samtidigt skapa någon form av kontroll och jämförbarhet, vilket är en svår balansgång. Det får inte finnas risk att VD orden blir en lång uppräkningslista av fakta, eftersom vi lika gärna kan hitta sådan information på andra platser i årsredovisningen.

Källförteckning

Aerts, W. (2001) Inertia in the attributional content of annual accounting narratives, *The European Accounting Review*, volym 10, nummer 1.

Aktiebolagslagen, ABL, *SFS 2005:551*. Utfärdad: 2005-06-16.

Alvesson Mats och Sköldberg, Kaj (1998) *Tolkning och reflexion –vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur, Lund.

Artsberg, Kristina (2004) *Arguments pros and cons the extension of the application of IAS/IFRS to the local level*. European Accounting Association 27th Annual Congress, University of Economics, 1-3 april, Prag.

Ashbaugh, Hollis (2001) Non-US Firms' Accounting Standard Choices, *Journal of Accounting and Public Policy*, volym 20, sidan 129–153.

Assa Abloy årsredovisning 2005

Astra Zeneca årsredovisning 2005

Atlas Copco årsredovisning 2005

Bengtsson, Bengt (2005) *Verkligt värde i balansräkningen*, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet. Licentiatuppsats.

Berry, B., Crum, R. och Waring, A. (1993) Bank processing of corporate loan applications, *Management Accounting*, volym 71, nummer 5.

Blake, John*, Amat, Oriol** och Gowthorpe, Catherine* (1998) *International accounting harmonization, a comparison of Spain, Sweden and Austria*. Economics Working Paper, Department of Economics and Business, Universitat Pompeu Fabra.

* =Central Lancashire University, ** =Universitat Pompeu Farba

Bokföringsnämnden, BFN (2006) Internetadress: www.bfn.se. Besökt 28 april.

Cecchini, P. (1988) *The European challenge 1992*. Gover, Aldershot.

Cederberg, Olof och Thorell, Per (2005) *IFRS för styrelseledamöter*. Ernst & Young Nätsskrift, april 2005.

Choi, F. D. S. och Levich, R. M. (1990) *The capital market effects of international accounting diversity*, Irwin, Illinois.

Choi, F. D. S. och Levich, R. M. (1991) International accounting diversity: does it affect market participation? *Financial Journal*, juli-augusti, sidan 73-82.

DN:s börsidor (2006) Internetadress: <http://bors.www.dn.se/dn/site/overview.page>. Besökt 12 - 20 maj.

DTI, Department for Trade and Industry, Storbritannien (2000) *Modern company law for a competitive economy: developing the framework*. URN nummer 00/656, publicerad 15 mars.

Deloitte (2006a) *Svensk kod för bolagsstyrning –intern kontroll*. Internetadress: www.deloitte.com/dtt/section_node/0%2C1042%2Csid%25253D89404%2C00.html Besökt 15 april.

Deloitte (2004) *Undersökning av börsföretagens frivilliga rapportering*, av Sönnnerberg, Annika, publicerad 20 september. Internetadress: www.deloitte.se. Besökt 8 maj.

Douglas, M. och Wildavsky, A. (1982) *Risk and culture. An essay of the selection of technical and environmental dangers*. University of California Press.

EU Kommissionen (2004) *Förslag till Europaparlamentet och rådets direktiv om ändring av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG om årsbokslut i vissa typer av bolag och sammanställd redovisning*. Bryssel, 27 oktober.

Electrolux årsredovisning 2005

Eneroth, B. (1984) *Hur mäter man vackert –grundbok i kvalitativ metod*. Natur och Kultur, Göteborg

Ericsson årsredovisning 2005

Eriksson, Lars Torsten och Wiedersheim-Paul, Finn (2001) *Att utreda, forska och rapportera*. Liber Ekonomi, Malmö.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1606/2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder (2005) *Europeiska Unionens officiella tidning*, 19 juli, 2002, uppdaterad 31 januari 2005.

Exportrådet (2004) Internetadress:
www.exportnytt.swedishtrade.se/framework/exportnews.aspx?id=7823. Publicerad 9 augusti. Besökt 11 maj, 2006.

FAR (2006) Internetadress: www.far.se. Besökt 16 april.

Fearnley, Stella, Hines, Tony och McBride, Karen (2004) *The influence of US regulatory "lemons" on enforcement strategies for financial reporting: The case of the UK Financial Reporting Review Panel*. European Accounting Association 27th Annual Congress, University of Economics, 1-3 april, Prag.

Föreningssparbanken, FSB årsredovisning 2005

Glaser, Barney G och Strauss, Anselm L (1967) *The discovery of Grounded theory: strategies for qualitative research*. Aldine publishing company, Chicago.

Haggis, F. L. (1982) SEC issues guidelines for management's discussion and analysis of financial condition and results of operations. *Woman CPA*, april, sidan 21-23.

Halling, Pernilla (2005) Hon har doktorerat i hur en redovisningsstandard blir till, *Balans* nummer 5, sidan 26-27.

Handelsbanken årsredovisning 2005

Hayes, D.C. (1983) Accounting for accounting: a story about managerial accounting. *Accounting, Organizations and Society*, sidan 241-249.

Henderson, Brian (2004) As good as your word. *Financial management*, maj, sidan 24-25.

Hjelström, Anja (2005a) *Understanding international accounting standard setting*, EFI The Economic Research Institute Stockholm School of Economics, Elanders Gotab, Stockholm.

Hjelström, Anja (2005b) Redovisningsstandarder –produkter av en komplex process, *Balans*, nummer 5, sid. 28-31.

Hoarau, Christian (1995) American hegemony or mutual recognition with benchmarks? *The European Accounting Review*, volym 4, nummer 2, sidan 217-233.

Hodge Frank och Pronk Maarten (2004) *The use of online quarterly and annual report information: who uses what and when?* European Accounting Association 27th Annual Congress, University of Economics, 1-3 april, Prag.

Hooks, Karen L. och Moon, James E. (1993a) A Classification scheme to examine management discussion and analysis compliance. *Accounting Horizons* volym 7, nummer 2, sidan 41-59.

Hooks, Karen L. och Moon, James E. (1993b) Management discussion and analysis, an examination of the tensions. *Critical Perspectives on Accounting*, nummer 4, sidan. 225-246.

Husserl, E. (1913) *Logische Untersuchungen*. Bd 1-2. Max Niemeyer, Halle

IAS 1, Presentation of Financial Statements (2006b) Deloitte -IAS Plus. Internetadress: www.iasplus.com/standard/ias01.htm. Besökt 14 maj.

IAS 32, Finansiella Instrument: Upplýsingar och klassificering (2004) *Europeiska Unionens officiella tidning*, L393.

IASB (2006) Internetadress: www.iasb.org. Besökt 28 april.

IASB (2005) *Discussion Paper, Management Commentary*. Projektgrupp: Teixeira, Alan, Buchheim, Regine, Hicks, Chris, Lingwood, Janice Loweth, David and Willis, Alan. Internetadress: http://www.iasb.org/uploaded_files/documents/16_43_DPManagementCommentary.pdf
Besökt 2006-04-12.

Investor årsredovisning 2005

Jönsson, Sten (1991) Role making for accounting while the state is watching. *Accounting, Organizations and Society*, nummer 16, sidan 521-546.

Kollegiet för svensk bolagsstyrning (2006) Internetadress: www.bolagsstyrning.se. Besökt 9 maj.

Levitt, A. (1997) Letter from SEC to US Congress, Internetadress: www.sec.gov.

March, J och Olsen, J. (1976) *Ambiguity and choice in organizations*. Universitetsförlaget, Bergen.

McBarnet, D. och Whelan, C. (1992) Regulating accounting: limits in the law. *Accounting and the law*, Prentice Hall, London.

Mellemvik, Frode, Monsen, Norvald och Olson, Olov (1988) Functions of accounting –a discussion. *Scandinavian Journal of Management*, volym 4, nummer 3-4, sidan 101-119.

Nationalencyklopedien (2006) Internetadress: <http://www.ne.se>. Besökt 3 maj.

Nobes, Christopher (1995) International accounting harmonization. *The European Accounting Review*, volym 4, nummer 2, sidan 249-254.

Nordea årsredovisning 2005

OMX, Stockholmsbörsen (2006) Internetadress: <http://www.se.omxgroup.com>. Besökt 12 – 20 maj.

Patel, Runa och Davidsson, Bo (1994) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur, Lund.

Patel, Runa och Tebelius, U. (1987) *Grundbok i forskningsmetodik – Kvalitativt och kvantitativt*, Studentlitteratur, Lund.

Plumtree, M. (2003) The effect on information complexity on analysts' use of that information. *The Accounting Review*, volym 78, nummer 1.

Precht, Elisabeth (2006) IFAC:s globala roll med att sammanföra FASB och IFRS, *Balans*, nummer 2, sidan 20-22.

Puxty, A.G., Willmott, Hugh C., Cooper, David J. och Lowe, Tony (1987) Modes of regulation in advanced capitalism: locating accountancy in four countries. *Accounting, Organizations and Society*, volym 12, nummer 3, sidan. 273-291.

Remlein, Marzena (2004) *Harmonization of Polish accounting law with international accounting standards in the area of financial instruments*. European Accounting Association 27th annual congress, University of economics, 1-3 april, Prag.

Rundfelt, Rolf (2005a) IASB –vårt viktigaste projekt, *Balans*, nummer 6-7, sidan 37-38.

Rundfelt, Rolf (2005b) Diskussion om företags finansiella information, *Balans*, nummer 12, sidan 47-48.

Ryan, Bob, Scapens, Robert W., Theobald, Michael (2002) *Research Method and Methodology in Finance and Accounting*, Thomson, London.

SEC, U.S. Securities and Exchange Commission (2002) *Management's Discussion and Analysis of Financial Condition and Results of Operations*. 17 CFR Parts 211, 231, 241 and 271. Internetadress: <http://www.sec.gov/rules/interp/33-6835.htm>. Besökt 11 maj, 2006

SEC, U.S. Securities and Exchange Commission -Beller, Alan L. (2003) *Remarks at The bond market association, corporate credit markets*. Tal hållit i New York 10 april. Internetadress: www.sec.gov/news/speech/spch041003alb.htm. Besökt 11 maj, 2006.

SIX, Scandinavian Information Exchange (2006) Internetadress: www.six.se. Besökt 12 - 20 maj.

SKF årsredovisning 2005

Sandvik årsredovisning 2005

Scania årsredovisning 2005

Schroeder, Richard, Clark, Myrtle W., Cathey, Jack M. (2004) *Financial Accounting Theory and Analysis*. Wiley, New York.

Securitas årsredovisning 2005

Silverman, D. (2000) *Doing Qualitative Research*, SAGE Publications, London.

Skandia årsredovisning 2005

Skatteverket (2006) Internetadress: www.skatteverket.se. Besökt 28 april.

Skandinaviska Enskilda banken, SEB årsredovisning 2005

Subramanian, R., Insley, R., och Blackwell, R. (1993) Performance and readability: a comparison of annual reports of profitable and unprofitable corporations. *The Journal of Business Communication*, volym 30.

SustainAbility (2005) *Operating & Financial Review*. Internetadress: www.sustainability.com/insight/issue-brief.asp?id=283. Besökt 11 maj, 2006.

Svenska Cellulosa Aktiebolaget, SCA årsredovisning 2005

Svernlöv, Carl (2005a) Bolagskodens regler om finansiell rapportering, intern kontroll samt redovisnings- och revisionsfrågor, *Balans*, nummer 3, sidan 29-35.

Svernlöv, Carl (2005b) Det multinationella förvärvet, *Balans*, nummer 8-9, sidan 17-23.

Svernlöv, Carl och B:son Blomberg, Erik (2003) Sarbanes Oxley Act –USAs hårda svar på redovisningsskandalerna, *Balans*, nummer 1, sidan 23-27.

Tarca, Ann (2004) International convergence of accounting practices. *Journal of International Financial Management and Accounting*, volym 15, nummer 1, sidan 60-91.

Telia Sonera årsredovisning 2005

Volvo årsredovisning 2005

Willmott, Hugh C., Puxty, Anthony G., Robson, Keith, Cooper, David J. och Lowe, E. Antony (1992) Regulation of accountancy and accountants: a comparative analysis of accounting for research and development in four advanced capitalist countries. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, nummer 2, sidan 32-56.

Årsredovisningslag, SFS nr: 1995:1554. Utfärdad: 1995-12-14, ändring införd: t.o.m. SFS 2005:918. Internetadress:

http://rixlex.riksdagen.se/htbin/thw?%24%7BHTML%7D=SFST_LST&%24%7BHTML%7D=SFST_DOK&%24%7BSNHTML%7D=SFST_ERR&%24%7BMAXPAGE%7D=26&%24%7BTRIPSHOW%7D=format%3DTHW&%24%7BBASE%7D=SFST&%24%7BFREETEXT%7D=&BET=1995%3A1554&RUB=&ORG=. Besökt 20 maj.

Åsbrink, Erik, Brandinger, Rune, Dahlbäck, Claes, Forseke, Karin, Forsgårdh, Lars-Erik, Halvarsson, Eva, Mårtensson, Arne, Nivert, Marianne, Otterbeck, Lars, Paulsson, Henrik, Rydén, Bengt, Tigerschiöld, Patrik, Skog, Rolf, Thalén, Lars, Thorell, Per, Lekvall, Per och Kristiansson, Björn (2004) *En flexibel men skarp svensk kod för bolagsstyrning*. Publicerad 16 december på Kollegiet för svensk bolagsstyrnings hemsida. Internetadress: www.bolagsstyrning.se. Besökt 9 maj.

Bilaga 1

I studien har VD orden i följande företag har studerats :

- Assa Abloy
- Astra Zeneca
- Atlas Copco
- Electrolux
- Ericsson
- Föreningsparbanken, FSB
- Handelsbanken
- Investor
- Nordea
- SKF
- Sandvik
- Scania
- Securitas
- Skandia
- Skandinaviska Enskilda banken, SEB
- Svenska Cellulosa Aktiebolaget, SCA
- Telia Sonera
- Volvo

Bilaga 2

Aktieomsättning per bolag

Hämtat från Stockholmsbörsen 2 maj, 2006.

Internetadress: <http://www.se.omxgroup.com/se/index.aspx?lank=38>

2005

Issuer Trading Overview

Turnover and Market Value, SEK

Stockholm Stock Exchange

Issuer	Total Turnover SEK	Total Volume	Market Value End of 2005	Ranking by Market Value	Industry
1 Ericsson, Telefonab. L M	743 068 660 703	31 185 778 866	440 672 417 893	1	Information Technology
2 Nordea Bank AB	207 849 339 285	2 856 515 078	223 273 043 978	2	Financials
3 Volvo, AB	175 750 413 835	557 984 168	158 063 471 218	5	Industrials
4 Hennes & Mauritz AB, H & M (O)	168 686 074 844	658 538 116	197 190 720 000	4	Consumer Discretionary
5 AstraZeneca PLC	163 452 502 348	503 108 675	140 655 078 071	6	Health Care
6 TeliaSonera AB	148 002 934 536	3 786 422 004	199 632 409 346	3	Telecommunication Services
7 Atlas Copco AB	143 976 215 015	819 522 390	107 430 233 880	10	Industrials
8 Skandia, Försäkringsab.	130 307 457 223	3 266 839 226	48 792 555 073	17	Financials
9 Sandvik AB	124 936 260 968	385 106 844	87 785 250 950	12	Industrials
10 Svenska Handelsbanken AB	113 517 554 823	666 505 095	131 909 521 893	7	Financials
11 FöreningsSparbanken AB	111 787 216 139	624 188 572	114 812 319 160	9	Financials
12 Skandinaviska Enskilda Banken AB	104 371 685 594	763 762 646	115 025 926 117	8	Financials
13 SKF, AB	97 121 165 770	723 294 334	50 745 787 903	16	Industrials
14 Electrolux, AB	92 378 800 529	556 567 599	63 863 310 665	15	Consumer Discretionary

15	Svenska Cellulosa AB SCA	81 268 289 735	304 493 107	69 805 899 306	13	Materials
16	Securitas AB	72 092 514 468	598 830 228	45 924 951 204	19	Industrials
17	Nokia Oyj	69 424 267 983	569 530 541	19 194 114 758	33	Information Technology
18	ASSA ABLOY AB	68 926 463 588	647 975 433	43 342 838 875	20	Industrials
19	Tele2 AB (O)	67 359 785 823	606 894 958	37 867 953 917	22	Telecommunication Services
20	Investor AB	58 443 806 278	539 774 413	106 481 483 748	11	Financials
21	SCANIA AB	53 402 221 840	189 603 269	64 807 653 034	14	Industrials
22	Swedish Match AB	49 169 211 062	555 406 050	30 349 742 924	24	Consumer Staples
23	Skanska AB	47 034 501 166	485 152 958	47 915 880 089	18	Industrials
24	Autoliv Inc.	37 920 204 133	112 557 655	5 909 878 463	69	Consumer Discretionary
25	ABB Ltd	35 737 771 687	694 934 922	32 460 922 802	23	Industrials